

“SAČUVAJ SVOJU INDIVIDUALNOST, ISTAKNI RAZLIKE, ALI NE DOZVOLI DA TE ONE UDALJE OD DRUGIH!”

Izdavač:

Izdavački centar
Filozofskog fakulteta u Nišu

Priredili:

Nikola Jovančić
Danijela Milošević
Katarina Mitić
Slobodan Furunović
Biljana Bajinović

Recenzija:

Prof. dr Bisera Jevtić

Lektura:

Biljana Bajinović

Dizajn:

Darko Jovanović

Ova publikacija je nastala u o okviru projekta „Naša zajednička razlika“ koji finansiraju Grad Niš i Filozofski fakultet u Nišu, a koji su podržali Media & Reform Centar i Kancelarija za mlade iz Niša.

SADRŽAJ:

UVODNA REČ

5

O projektu “Naša zajednička razlika”7

Ko je organizovao projekat?7

Kako je sve počelo?8

Kojim se problemom projekat bavi?8

Šta želimo da postignemo, koji su nam ciljevi?...9

Kome je projekat namenjen?9

Ko je podržao projekat?9

GLAVNI DEO

11

Osnovne projektne aktivnosti11

Aktivnosti u cilju promocije projekta.....11

Početno anketiranje učenika i nastavnika13

Anketa sprovedena u Pravno – poslovnoj školi u Nišu14

Anketa sprovedena u Prvoj niškoj gimnaziji “Stevan Sremac”17

Anketa sprovedena u Školi mode i lepote u Nišu20

Realizacija radionica sa srednjoškolcima.....23

Opis određenih aktivnosti u okviru radionica.....24

Određivanje osnovnih pojmova u okviru problema diskriminacije29

Iskustvo u radioničarskom radu sa učenicima Škole mode i lepote31

Iskustvo u radioničarskom radu sa učenicima Prve niške gimnazije “Stevan Sremac”35

Iskustvo u radioničarskom radu sa učenicima Pravno – poslovne škole39

Završno anketiranje učenika – evaluacija43

Identifikovani problemi u radu sa učenicima46

Problemi i predložena rešenja, od strane učenika i nastavnika46

Problemi koji su uočeni za vreme radioničarskog rada48

Problemi o kojima su nas učenici direktno izvestili48

Moguća rešenja i načini prevencije48

Radioničarski rad kao jedan od načina prevencije diskriminacije među učenicima48 (vrste igara, tehnike radioničarskog rada, oblici aktivnosti, struktura radionica, pravila radioničarskog rada, saveti za voditelje radionica)

Razvijanje veština adekvatne komunikacije, kontrole ponašanja i regulacije emocija kao jedan od načina prevencije diskriminacije među učenicima52

Saveti za učenike53

Šta dalje?54

ZAKLJUČAK

55

■ UVODNA REČ...

*Ovaj svet je oduvek bio i biće blagoslovljen bogatstvom i lepotom raznovrsnosti. Njega je utoliko lakše i lepše videti, razumeti i zavoleti ukoliko smo spremni prihvatiti ovu datost. Kako god mislili, ne možemo zanemariti da je oko nas mnogo boja, a još više nijansi, da bez obzira na to što smo svi pod istim nebom, imamo različite horizonte, da imamo ista imena, a različite identitete, da sve što nam se dešava doživljavamo na poseban način, da različito izgledamo, mislimo, vidimo, čujemo i osećamo. Zahvaljujući ovim razlikama mi smo jedinstveni, imamo naše originalno i neponovljivo "ja". Zbog toga i imamo mogućnost da upoznajemo i otkrivamo druge, da sa njima delimo, živimo i pronalazimo smisao. Zbog toga što je svako od njih priča za sebe, baš kao i mi sami i upravo to je **NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!***

Omladinski pedagoški centar je svoja interesovanja projektom "Naša zajednička razlika" usmerio na problem diskriminacije među učenicima srednjih škola na nivou grada Niša. Projekat ima za cilj širenje tolerancije, osećanja zajedništva, povećanje kapaciteta za asertivnu komunikaciju, pozivanje mladih ljudi da aktivno učestvuju u kreiranju uslova za lični rast i razvoj...Iako je prvenstveno namenjen učenicima srednjih škola, s obzirom na to da je zasnovan na radu u srednjim školama, projekat je takođe posvećen i širem krugu, svim mladim ljudima u Nišu. Osnovne projektne aktivnosti su anketiranje i radionice i sprovedene su u tri srednje škole.

Projekat su podržali Grad Niš, koji je omogućio sredstva za njegovu realizaciju i partneri na projektu, Media & Reform Centar i Filozofski fakultet iz Niša, koji je istovremeno bio i sufinansijer projekta. Podršku u radu je pružila i Kancelarija za mlade u Nišu.

Takođe, zahvalni smo i srednjim školama koje su se uključile u projekat i omogućile dragocenu saradnju, odnosno Školi mode i lepote, Prvoj niškoj gimnaziji "Stevan Sremac" i Pravno – poslovnoj školi u Nišu, kao i mnogim kolegama, studentima različitih fakulteta niškog Univerziteta.

■ O PROJEKTU “NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA”

Ko je organizovao projekat?

Omladinski pedagoški centar (OPC, Niš) je organizacija civilnog društva (OCD), neprofitno udruženje građana koje ima za cilj organizovanje tribina, seminara, istraživanja, radionica i diskusija, u okviru različitih projekata, što će pomoći mladim ljudima u uviđanju i rešavanju aktuelnih problema. S druge strane, omogućava praksu budućim stručnjacima iz oblasti pedagogije i psihologije. Organizacija saraduje sa nastavnim kadrom Filozofskog fakulteta u Nišu, radi pružanja stručnih kompetencija za rad sa mladima, ali i sa različitim nevladinim organizacijama na nivou grada Niša.

Pre projekta “Naša zajednička razlika” Omladinski pedagoški centar je realizovao još jedan projekat u okviru kog je organizovana Druga nacionalna konferencija studenata pedagogije. Ovaj projekat su finansirali Grad Niš i Filozofski fakultet u Nišu, a sklopljeno je i partnerstvo sa Studentskim kulturnim centrom u Nišu. Cilj ovog projekta je bio umrežavanje svih studenata pedagogije sa fakulteta u Beogradu, Novom Sadu, Kosovskoj Mitrovici, Istočnom Sarajevu i Nišu. Radilo se na međusobnom predstavljanju fakulteta i pedagoške prakse u tim mestima, kao i o poboljšanju međusobne komunikacije između pedagoških odeljenja pomenutih gradova.

Projekat “Naša zajednička razlika” su osmislili, organizovali i realizovali studenti Departmana za pedagogiju i Departmana za psihologiju Filozofskog fakulteta u Nišu:

- 1. Slobodan Furunović, student pedagogije
- 2. Katarina Mitić, student psihologije
- 3. Biljana Bajinović, student pedagogije
- 4. Danijela Milošević, student pedagogije
- 5. Nikola Jovančić, student psihologije

Omladinski pedagoški centar je formalna grupa, ogranizacija ispred koje realizujemo projekat “Naša zajednička razlika”. Sa jedne strane, mi smo volonteri OPC-a, ali smo u radu na ovom projektu delimično nezavisni obzirom na to da smo samostalno osmislili i organizovali projekat i nismo povezani sa prvobitnim timom koji se do sada bavio organizovanjem i realizacijom projekata. Pogodnosti koje imamo, kao članovi ove organizacije, odnose se na brojne administrativne olakšice, ali i na bolju povezanost sa Filozofskim fakultetom i pojedinim organizacijama u Nišu. Naša je zamisao da, kao budući stručnjaci, predstavnici odabranih struka i brojnih institucija i organizacija koje su stale iza nas, ali i kao mladi ljudi koji žive i rade u lokalnoj zajednici doprinesemo povećanju kvaliteta života u njoj, da utičemo na stvaranje povoljnih uslova za obrazovanje i napredak mladih.

Kako je sve počelo?

Osnovni nacrt projekta “Naša zajednička razlika” izrađen je u okviru edukacije koja je održana na Filozofskom fakultetu u Nišu, početkom maja meseca 2015. godine. Ova edukacija bila je samo jedna u nizu edukacija koje su prvenstveno bile namenjene studentima i srednjoškolcima i koje su organizovane u okviru projekta “Bezbednosna kultura mladih” (“Youth security culture”), sprovedenog od strane Media&Reform Centra u Nišu i OEBS-a. Edukacije su održali Marjan Cvetković, iz Krovne organizacije mladih Srbije i Nebojša Rančić, iz Media&Reform Centra u Nišu. Jedan od najvažnijih ciljeva edukacija i projekta “Bezbednosna kultura mladih” je da doprinese bezbednosti i progresivnom razvoju omladine grada Niša, ali i da prikaže mladima važnost preuzimanja aktivne uloge u ostvarivanju tog cilja, ali i ciljeva koji su njemu bliski i koji su zvanično postavljeni Strategijom o bezbednosti mladih grada Niša. Za te iste ciljeve se zalaže i projekat “Naša zajednička razlika”, kao i drugi projekti koji su proizašli iz projekta “Bezbednosna kultura mladih”. Na pomenutoj edukaciji je sastavljeno više timova od kojih je svaki dobio zadatak da osmisli svoj projekat, odnosno nacrt projekta koji bi podrazumevao ime projekta, problem, odnosno temu projekta i aktivnosti koje će biti ostvarene projektom, sve u skladu sa sadržajima koji su bili prezentovani.

Kojim se problemom projekat bavi?

Ovaj projekat se bavi problemom diskriminacije, jednim od najvećih društvenih problema koji ne zaobilazi obrazovni sistem, a ni ostale aspekte života omladine u lokalnoj zajednici. Problem manjka tolerancije i povećana diskriminacija u školama je sistemska pojava koju je potrebno rešavati počevši od manjih grupa ljudstva, a koji bi širili praktična saznanja u lokalnoj zajednici. Na osnovu dugogodišnjih iskustava zaključuje se da uprkos naporima velikog broja udruženja da se ovaj problem smanji, potrebno je kontinuirano i umreženo raditi na saniranju uzročnika problema smanjene tolerancije i neadekvatne komunikacije među članovima različitih grupa mladih ljudi. Poznato je da se pripadnici raznih osetljivih društvenih grupa suočavaju sa govorom mržnje i drugim efektima nacionalne, rasne, verske diskriminacije, koji samo produbljuju netrpeljivost i odbacivanje. Sve to direktno utiče na njihovu produktivnost i aktivno učešće u društvenom životu zajednice. Stoga je organizacija i realizacija ovog projekta u službi kontinuirane i višesmerne edukacije mladih ljudi i podizanja svesti o potencijalu svih mladih ljudi u lokalnoj zajednici koji bi svojim učešćem u rešavanju problema smanjene tolerancije i izražene diskriminacije direktno doprineli povećanju produktivnosti i saradnje. Projektom se promovisu humane vrednosti predstavljene kroz unapređivanje nenasilne komunikacije, samostalno delanje u smeru obezbeđivanja sigurnosti mladih u školskoj zajednici, podsticanje empatijskog odnosa među vršnjacima i angažovanje nastavnog osoblja u pružanju podrške za formiranje zdravog i funkcionalnog školskog okruženja.

Šta želimo da postignemo, koji su nam ciljevi? ■ ■ ■

Neki od mnogobrojnih ciljeva ovog projekta su: aktivno učešće mladih u rešavanju problema diskriminacije; angažovanje nastavnog osoblja u povećanju bezbednosti i sigurnosti mladih u užoj školskoj zajednici, pružanjem uvida u konkretne probleme mladih u istoj; obezbeđivanje podrške za zdrav psihofizički razvoj mladih i preventivno delanje usmereno ka mladima, a što je u skladu sa opštim ciljevima Strategije o bezbednosti mladih grada Niša. Takođe, na nivou tri srednje škole na teritoriji želeli smo istaknuti podsticanje tolerancije i saradnje među učenicima, ukazati na važnost smanjenja verbalnog i fizičkog nasilja, ali i intenziteta predrasuda, doprineti razvoju osećanja zajedništva među učenicima, razvoju kompetencija za asertivnu komunikaciju među njima i postepenom uključivanju mladih iz osetljivih društvenih grupa u život lokalne zajednice.

Kome je projekat namenjen?

Osnovne projektne aktivnosti neposredno uključuju učenike srednjih škola, a čitav projekat je posvećen omladini grada Niša. Direktnu grupu predstavljaju učenici srednjih škola, starosti između 15 i 18 godina. Po planu, bilo je selektovano po desetoro učenika na nivou prvog, drugog, trećeg i četvrtog razreda, među kojima su se nalazili i pripadnici osetljivih društvenih grupa. Ovu grupu je činilo ukupno 120 učenika, na nivou tri obuhvaćene škole. Indirektnu grupu predstavljaju učenici srednjih škola koji nisu bili selektovani za učešće u radionicama, a kojima iskustva prenose učesnici radionica, ali i nastavno osoblje, kao i stručne službe škola.

Ko je podržao projekat?

Projekat "Naša zajednička razlika" je najpre podržan od strane Grada Niša, koji ga je odobrio na konkursu raspisanom u maju 2015. godine i omogućio sredstva za njegovu realizaciju, sa vizijom da se podstakne i promoviše aktivizam mladih ljudi u cilju kontinuiranog poboljšavanja uslova za rast, razvoj i napredak omladine. Pored Grada, projekat je podržao i Filozofski fakultet u Nišu, omogućivši sredstva za štampanje različitog materijala tokom realizacije i time dobio ulogu sufinansijera i partnera projekta. Pored toga, Filozofski fakultet je doprineo projektu angažovanjem pojedinih profesora u specifičnom, neformalnom edukovanju svojih studenata, aktivista Omladinskog pedagoškog centra, o pitanjima diskriminacije i različitim metodološkim pitanjima koja se tiču rada na terenu, u srednjim školama. U pripremama za rad u srednjim školama pomogli su nam i predavači na

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Departmanu za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Nišu. Kada je reč o edukovanju studenata koji su organizovali ovaj projekat, o pomenutom, posebno se ističe prof. dr Bisera Jevtić. Podršku u radu na anketiranju učenika imali smo i od strane prof. dr Jelena Maksimović. Ulogu partnera projekta preuzeo je i Media & Reform Centar u Nišu, koji se prvenstveno investirao po pitanju promocije projekta, koja je pratila sve aktivnosti tokom realizacije i koji je, takođe, posredstvom svojih stručnjaka, prenosio svoja iskustva mladim aktivistima OPC-a. Logističku podršku omogućila je i Kancelarija za mlade iz Niša.

Ništa manje zahvalnosti dugujemo i Školi mode i lepote u Nišu, Prvoj niškoj gimnaziji "Stevan Sremac" i Pravno – poslovnoj školi u Nišu, koje su se uključile u ovaj projekat. Omladinski pedagoški centar ostvario je izuzetnu saradnju sa upravama, stručnim službama, nastavnim kadrom i učenicima svih ovih škola. Svi oni su se posebno investirali i aktivno radili na ostvarivanju postavljenih ciljeva. Takođe, zahvalni smo i mnogim kolegama, studentima, kako sa Departmana za pedagogiju i Departmana za psihologiju Filozofskog fakulteta u Nišu, tako i studentima Pravnog i Elektronskog fakulteta u Nišu, koji su podržali naše ideje i učestvovali u njihovom promovisanju i ostvarivanju.

U cilju iskorišćavanja potencijala mladih ljudi i njihovog aktivnog rada u lokalnoj zajednici osmišljena je grupa aktivnosti koje su se sprovodile u okviru svake škole, a informisanje o planiranim i izvedenim aktivnostima izvršavalo se putem sredstava javnog informisanja i internet medija.

Najpre je bilo potrebno uraditi početno anketiranje nastavnika o postojećem stanju u školi i njihovom mišljenju po pitanju rešavanja problema diskriminacije. Isti postupak primenjuje se i kod učenika. Na ovaj način dobili smo smernice i izvršili pravi odabir radionica. Sledeći korak koji je bio predviđen projektom je selekcija učenika. Selekcija se vršila na osnovu evidencije stručnih službi o učenicima sa problematičnim stavovima, o pripadnicima osetljivih grupa, ali su se selektovali i učenici sa neutralnim stavovima. Nakon selekcije usledile su radionice. Na radionicama je učestvovalo po četrdeset učenika svake škole (prva serija radionica: dvadeset učenika prvog i drugog razreda; druga serija radionica: dvadeset učenika trećeg i četvrtog razreda). Za jednu grupu učesnika predviđeno je upoznavanje sa radom i radionice u trajanju od dva dana. Radni dani su uključivali pauze za osveženje i ručak. Završni segment radionica sastojao se od evaluacije aktivnosti od strane učesnika i diskusije na temu tolerancije i diskriminacije. Nakon ovih aktivnosti sprovedeno je završno anketiranje u cilju pribavljanja informacija o aktuelnom stanju i o tome koliko su sprovedeni postupci bili uspešni. Svaku od ovih aktivnosti pratila je promocija.

Tokom osmišljavanja projekta razmatrana je i ideja o održivosti projekta, odnosno ideja o produžavanju efekata koje je rad na projektu iznedrio. Konkretno, u ovom slučaju, održivost se ogleda u mogućnosti mladih ljudi da postanu vršnjački edukatori i na taj način prenose svoja iskustva i znanja drugim mladim ljudima u lokalnoj zajednici. Na ovaj način se pospešuje komunikacija i podstiče saradnja među mladima.

Aktivnosti u cilju promocije projekta

Promocija projekta “Naša zajednička razlika” počela je oktobra meseca 2015. godine. Projekat je najpre promovisan na internetu, na različitim portalima, brojnim Facebook stranicama i drugim mrežama. Omladinski pedagoški centar je promovisao sve aktivnosti koje su zamišljene i koje su planirane da se dese tokom višemesečne realizacije projekta. Uporedo sa tim, promovisane su i brojne ideje i vrednosti, kao što su:

- prihvatanje različitosti,
- tolerancija,
- humanost,
- osećanje zajedništva,
- aktivizam mladih ljudi,
- adekvatna i vešta komunikacija,
- jedinstvenost i neponovljivost svake osobe i još mnoge druge vrednosti.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Međutim, glavne promotivne aktivnosti su se desile 06.i 07. novembra 2015. godine. Prvog dana su aktivisti Omladinskog pedagoškog centra promovisali projekat putem lepljenja postera i deljenja flajera na više lokacija u Nišu, ali su tom prilikom obišli i više škola, srednjih, kao i osnovnih i fakulteta, sa ciljem da upoznaju lokalnu zajednicu sa radom koji sprovode.

Drugog dana je održan događaj na platou ispred Tržnog Centra “Kalča”, gde su aktivisti OPC – a opet delili promotivni materijal meštanima, ali ih i kroz razgovor obaveštavali o svim dešavanjima koja su predviđena projektom. Tada je primećeno veliko interesovanje članova lokalne zajednice. Bilo je nekoliko nastavnika pojedinih osnovnih i srednjih škola, koji su se raspitivali u vezi sa radom Omladinskog pedagoškog centra i pritom izrazili želju da se i škole, čiji su nastavnici, uključe u projekat. Takođe, bilo je nekoliko ljudi, koji nisu razumeli poruku koju je OPC želeo da pošalje, koji su shvatili taj događaj kao protest i svojevrstan način borbe za prava pojedinih manjinskih i marginalizovanih grupa, ali su uprkos tome aktivisti OPC – a bili raspoloženi da prodiskutuju sa svima i da prihvate najrazličitije stavove i mišljenja. Tom prilikom događaj su posetili i novinari iz redakcije Radio Beograd, kao i ekipa sa Niške Televizije. Projekat je predstavljen i gostovanjem mladih aktivista Omladinskog pedagoškog centra u jutarnjem programu Kopernikus Televizije.

■ POČETNO ANKETIRANJE UČENIKA I NASTAVNIKA

Neposredno pred ovu fazu realizacije projekta koordinatorski tim sklopio je saradnju sa tri srednje škole (Škola mode i lepote, Prva niška gimnazija "Stevan Sremac", Pravno – poslovna škola), putem sporazuma, kojim su dogovorene obaveze i pravila saradnje od strane svake škole, ali i od strane Omladinskog pedagoškog centra. Odmah nakon toga, stručni saradnici svih škola su izvršili selekciju učenika, koji će najpre učestvovati u anketiranju, a kasnije i u radionicama. Mladi aktivisti OPC-a su, u cilju pojačavanja efikasnosti projekta, ukazali na neophodnost da grupe učenika koje će se priključiti projektu budu mešovite, heterogene, odnosno raznovrsne po svojstvima kao što su: postignuće u školi, socijalna sredina iz koje dolaze, prilagođenost školskoj sredini i drugo. Sve ostalo, što se selekcije učenika tiče, prepušteno je stručnim službama škola. Dakle, zadatak tima za sprovođenje anketiranja je podrazumevao odlazak u datu školu i deljenje anketnog materijala nastavnom osoblju i selektovanim učenicima. Cilj je bio upoznavanje sa iskustvom učenika, ali i nastavnika, sa njihovim stavovima, stepenom njihove svesnosti kada je reč o problemu diskriminacije, ali i sa stepenom njihove informisanosti o izabranoj temi. Kako je i bilo predviđeno, rezultati koji su dobijeni anketiranjem značajno su uticali na strukturu i dinamiku rada na radionicama, koje su usledile. U dogovoru sa stručnom službom škole, najpre je urađena selekcija učenika koji će pohađati radionice, a zatim je materijal predat službi (psihologu ili pedagogu) škole koja ga je prosledila učenicima i zatim vratila koordinatorima tima za sprovođenje anketiranja popunjene upitnike. Sadržaj anketa je bio:

Pitanja za nastavnike:

- 1) Opišite kako vidite stanje po pitanju diskriminacije u ovoj školi (u kojoj meri je zastupljena, koji su vidovi najčešći i kakvi su njeni efekti na kvalitet nastave i saradnju među učenicima, da li izaziva ozbiljnije probleme kao što su nasilje ili netrpeljivost među učenicima).
- 2) Kako bi po Vašem mišljenju trebalo rešavati problem diskriminacije među učenicima?

Pitanja za učenike:

- 1) Opiši situaciju u kojoj ste ti ili tebi bliska osoba bili diskriminirani (ovde se prvenstveno misli na situaciju koja se odnosi na školu koju pohađaš, na drugove, nastavnike i druge osobe iz školske sredine).
- 2) Kako bi rešio/la situaciju koju si opisao/la?

U Pravno – poslovnoj školi anketiranje je sprovedeno 26.11.2015. , u Prvoj niškoj gimnaziji „Stevan Sremac“ 1.12.2015., a u Školi mode i lepote 3.12.2015. Nakon preuzimanja anketnog materijala koordinatori su sa volonterima pristupili obradi materijala izdvajajući najfrekventnije probleme koje su navodili učenici i nastavnici kao i načine na koje bi rešili problem.

Anketa sprovedena u Pravno-poslovnoj školi u Nišu

Nakon dobijanja urađenih anketa ustanovljeno je da se diskriminacija među učenicima najviše ispoljava kroz neuvažavanje tuđeg mišljenja, od strane profesora („Ne žele da ispituju“), zatim diskriminisanje po nacionalnosti, na osnovu fizičkog izgleda, socijalnog porekla i usled postojanja invaliditeta. Neki od najupečatljivijih odgovora su:

“Pale su nečije žvake na pod, ja sam ih našao, uzeo jednu za sebe i svom drugu dao još jednu. Ispostavilo se da su to žvake drugarice koja je sedela iza mene. Poludela je, uvrnula mi je ruku i rekla mi je kako će da me bije na sledećem odmoru. Na sledećem odmoru je opalila šamar drugu kome sam dao žvaku i još jednog druga je udarila pesnicom.”

“U školskom hodniku sam prolazila sa drugaricom. Bila je u njenim omiljenim šarenim trenerkama. Prolazile smo pored grupice momaka iz četvrte godine. Kako smo im malo odmakle, tako se čulo dobacivanje: “Lepe trenerke, hahaha!”, “Sve ti boje lepo stoje!”, “Gde si kupila to, u cigan mali!?”. Sve to uz bučan i ironičan smeh. Ona je spustila glavu i nastavila dalje.”

“Jedna devojčica koja je išla sa mnom u odeljenje je bila bolesna, jer je primila pogrešnu vakcinu kao mala i ponaša se čudno. Celo odeljenje ju je zadirkivalo i odbijalo da se druži sa njom. U početku su je svi odbijali, ali kasnije, kada su shvatili da ona radi sve što joj kažu, to je počelo da im bude zanimljivo. Na odmorima i posle škole su je terali da peva i pleše, da bi je slikali i kada bi ona krenula da plače i da čupa sebi kosu, oni bi se smejali. Ja sam smatrala da to nije u redu, ali nisam mogla da joj pomognem jer je njih bilo previše.”

“Bila sam diskriminisana jer slušam muziku koju ne slušaju vršnjaci iz mog odeljenja i zbog drugačijeg stila oblačenja. Drugim učenicima sam delovala čudno i stalno su me zbog toga omalovažavali i nazivali raznim pogrđnim imenima. Mnogi nisu hteli da se druže sa mnom, samo zato što nemam isti muzički ukus kao i oni.”

“Bio je prva godina ove škole. On dolazi iz jednog sela. Mnogo je fin, miran i povučen dečko. Jednog velikog odmora, dok su drugarice iz njegovog odeljenja izlazile iz učionice, nešto su ga pitale, a on im je zbunjeno odgovorio na to pitanje, uz nepravilno akcentovanje reči. Počele su da se smeju, gledajući se

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

međusobno uz reči "Pogledaj ovog seljaka, vidi se da dolazi sa sela!". Čuvši to dečko se povukao i bio je jako tužan. Pokušala sam da ga smirim, da pričam sa njim i jedva sam uspela. Bez obzira što dolazi sa sela, svi smo mi ljudi, svi imamo ista prava."

"Ja sam voleo da slušam rok muziku i u tom stilu sam se i oblačio, imao sam dugu kosu i nosio kožne jakne sa nitnama. Niko nije na to gledao blagonaklono i često su me zbog toga ismevali. Ovu situaciju sam rešio time što sam se ošišao i promenio stil oblačenja."

Primećeno je da određeni broj učenika izveštava da u njihovoj školi diskriminativno ponašanje ne postoji, a interesantan je i podatak da je nekolicina učenika navela da je i sama učestvovala u diskriminisanju druge osobe.

Što se nastavnika tiče, najveći broj nastavnika izveštava da je diskriminacija u ovoj školi blaga, da stručna služba dobro obavlja svoj posao, ali i da diskriminacije na njihovim časovima nema (ne izveštavajući pritom o situaciji van učionice). Ako diskriminacija postoji ona se najčešće javlja u vidu podsmeha zbog socijalnog porekla, higijene, invaliditeta, nacionalnosti ili zbog različitog mišljenja, a da je pritom praćena psihičkim, ne i fizičkim nasiljem. Problem diskriminacije, u ovoj školi, iz ugla nastavnika, izgleda ovako:

"Mislim da postoje neki, ne drastični, oblici diskriminacije i da dovode ponekad do netrpeljivosti. Ima diskriminacije u smislu nestrpljenja učenika u odnosu na druge učenike koji sporije usvajaju nastavne sadržaje. Ona se manifestuje, najčešće, tako što je taj neko isključen iz zajedničkih aktivnosti, kao što je timski rad... Mislim da nema diskriminacije na osnovu nacionalne pripadnosti. Takođe, povremeno uočim diskriminaciju po pitanju nečijeg mišljenja (nevažavanje nečijeg mišljenja, ne zato što nije dobro, već zato što je od strane neke konkretne osobe)."

"Diskriminacija u našoj školi se veoma retko javlja, pa zaključujem da je gotovo nema. Kada dođe do nekih ispada, efikasnom saradnjom sa stručnom službom (psiholog), direktorom, pomoćnikom direktora ili sekretarom otklone se sve moguće nesuglasice i nesporazumi, a time se i spreče ozbiljniji problem. Mislim da ne postoji nasilje i netrpeljivost među učenicima, odnosno, veoma se slabo manifestuje."

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

“Generalno, na nivou škole, diskriminaciju držimo pod kontrolom. To, ipak, ne znači da se ona ne javlja u pojedinačnim slučajevima, u redovima učenika, nastavnika, ali i roditelja.

Na relaciji učenik – učenik diskriminacija se javlja u pogledu:

- *sredine iz koje dolaze*
- *ekonomske situacije porodice iz koje dolaze*
- *stila oblačenja*
- *romantičnih odnosa.*

Na relaciji nastavnik – učenik povod za diskriminaciju mogu biti:

- *nesuglasice u ocenjivanju (poznanstvo učenika ili nekog iz njegove okoline sa nastavnikom)*
- *neprilagođeno ponašanje kod učenika.”*

Kada su u pitanju rešenja koja navode učenici, ona su uglavnom usmerena na razgovor među vršnjacima bez uključivanja stručne službe. Stručna služba se uključuje, kako oni kažu, onda kada međusobnim razgovorom ne mogu da reše problem. Navode da bi rado pohađali radionice kako bi poboljšali međusobnu komunikaciju, kao i da bi više voleli timski rad na časovima nasuprot individualnom.

Sa druge strane, nastavnici smatraju da će problem najbolje rešiti razgovorom sa dotičnim učenikom ili upućivanjem na razgovor kod psihologa ili pedagoga škole. Smatraju da učenicima treba dati mogućnost da pohađaju više vannastavnih aktivnosti, da organizuju humanitarne akcije za vršnjake, kao i da im se omogući pohađanje interkulturalnih programa.

“Situacija se može popraviti kroz stalnu borbu protiv diskriminacije, stereotipa i predrasuda, koja se u našoj školi odvija kroz:

- *savetodavni rad sa učenicima (sproveden od strane nastavnika ili školskog psihologa)*
- *edukacije učenika*
- *vršnjačku edukaciju*
- *aktivnosti učeničkog parlamenta*
- *savetodavni rad sa pojedinim roditeljima i nastavnicima.”*

Anketa sprovedena u Prvoj niškoj gimnaziji "Stevan Sremac"

U Prvoj niškoj gimnaziji „Stevan Sremac“ učenici ističu da postoji diskriminacija na instanci nastavnik - učenik i to tako što izveštavaju da nastavničko osoblje vrši diskriminaciju po polu, nacionalnosti, na osnovu prosečne ocene. Sledi diskriminacija po verskoj i nacionalnoj osnovi na instanci učenik - učenik.

“Moja drugarica nema para i zbog toga je svi gledaju na drugačiji način. Iako je lepa, zgodna, pametna i dobra to niko ni ne primećuje zbog toga što je ona siromašna.”

“Po mom mišljenju, u školi postoje dve vrste diskriminacije. Prvo, diskriminirani su lošiji učenici od strane profesora. Profesori ih ne tretiraju isto kao one bolje učenike. Više forsiraju bolje učenike i daju im važnije zadatke. Drugo, diskriminirani su i oni bolji učenici, ali od strane svojih vršnjaka. Zbog svojih uspeha budu odbačeni i proglašavani za “omiljene” učenike.”

“Moj drug nosi naočare i krivo mi je što ga diskriminišu zbog toga. Kad god nešto propusti da vidi, nešto što smo mi ostali videli, svi mu kažu da je ćorav. Takođe, zovu ga Hari Poter ili jednostavno ćora. Diskriminacija je najgora vrsta nasilja, osoba se oseća ugroženo jer je manjina.”

“U odeljenju sam autsajder. Da nemam druga, kog znam od malena, potpuno bih bila nevidljiva. Uvek smo zajedno tokom velikih odmora, samo međusobno komuniciramo. Do diskriminacije dođe kada on ne dođe u školu. Sama sam po ceo dan i nijedna grupica u našem odeljenju me ne prihvata. Zbivaju grube šale na moj račun i ismevaju me.”

“Učenica naše škole, koja je romske nacionalnosti, bila je diskriminirana od strane svojih vršnjaka, samo na osnovu stereotipa i predrasuda, dok je od strane profesora bila privilegovana, imala je razne povlastice, radila je naknadno testove, imala više vremena za učenje... Đaci su izbegavali svaki kontakt sa njom.”

“Jedna od profesorki iz naše škole redovno omalovažava učenike koji imaju slabije proseke, a pored toga, stalno vređa ljude nacionalnih manjina, jednog našeg druga, koji je bugarskog porekla. Nekoliko puta sam se bunio i žalio razrednoj, a i samoj profesorki, ali to nije imalo nikakvog efekta. I dalje se svi samo smeju iako su to neprijatne i glupe situacije.”

ANKETA

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

“Na jednom času profesorka diskriminiše žensku populaciju. Momci cepaju testove iznad njene glave, a profesorki to ne smeta, a kada neka devojčica ne zna neko pitanje, profesorka se okrene oštrom kritikovanju dotične ili kada neka od devojčica postavi pitanje u vezi gradiva, profesorka to ignoriše jer u tom trenutku razgovara sa učenicima muškog roda.”

“Prošle godine smo odgovarali jedan predmet. Profesor je tražio od svakog sitnice, a ne suštinu. Čak i oni koji su znali skoro sve činjenice su dobili slabije ocene. A onda je izašao đak koji nije znao ništa, ali je dobio 4, sa profesorovim obrazloženjem da je to zbog toga što je on, za razliku od učenika koji su odgovarali pre njega, prošle godine išao na ekskurziju.”

Naravno, određeni broj učenika, i ovde, izveštava da nije primećen nikakav vid diskriminacije u ovoj školi.

S druge strane, nastavnici tvrde da je među učenicima diskriminacija blaga, da se iskorenjuje brzo ili čak ne postoji. Ističu da postoji diskriminacija među nastavnicima (pojedinci su povlašćeni pa ne dolaze uredno na posao). Nakon ove vrste diskriminacije, sledi diskriminacija po socijalnom poreklu, nacionalnosti, zbog postojanja invaliditeta i na osnovu razlika u ponašanju.

“Koleginica koja dolazi kao zamena je uvek diskriminisana od strane pojedine grupe kolega, nije prihvaćena kao ravnopravni nastavnik, kao neko ko je istog stepena stručne spreme, omalovažavaju je, profesionalno i lično.”

“Postoje predrasude između učenika ukoliko se desi da dođe neki učenik iz druge škole, u toku školske godine, da je manje vredan od drugih, da je slabiji učenik. Ukoliko je jedan od učenika druge nacionalnosti, deca se distanciraju u odnosu na njega. U slučaju da je neko dete sa Kosova ili iz nekog drugog mesta, gde je loša politička situacija, dešava se da dobije veća prava, u odnosu na ostale učenike. Takođe, materijalna situacija učenika dovodi često do diskriminacije. Ako u odeljenju ima učenika sa nekom vrstom invaliditeta, niko se previše ne zblizava sa njim. Nasilja u školi nema, odlična je kontrola i posvećenost razrednih starešina i dežurnih nastavnika.”

“Prema mojim iskustvima, a u skladu sa osnovnim etičkim kriterijumima, u vezi sa međuljudskim odnosima, diskriminacija u ovoj gimnaziji je prisutna u određenim razmerama. Najčešće u obliku podsmeha određenih učenika u

ANKETA

odnosu na odgovore drugih đaka, u toku nastavnog procesa. Takođe, bila sam svedok diskriminacije učenika i na školskim odmorima, tada se najčešće upućuju uvrede u vezi sa materijalnim statusom, poreklom, aktuelnim događajima sa nastave i slično. Nisam bila svedok fizičkog, ali psihičko nasilje je svakako prisutno u našoj školi i mislim da utiče na kvalitet nastave. Prema mome skromnom mišljenju određeni đaci osećaju se izolovano u svojim razredima što može dovesti do ozbiljnih posledica. Netrpeljivost među učenicima bi trebalo da bude svedena na najniži nivo. Možda bi bilo dobro da profesori prođu kroz proces pedagoške edukacije ne bi li kvalitetno i stručno reagovali kada budu bili svedoci nemilih događaja diskriminacije među učenicima.”

“Postoji diskriminacija. Određeni broj zaposlenih ima veća prava od drugih. Dok jedni ne dolaze na posao, po nekoliko dana i pritom se samo jave telefonom, da nisu u mogućnosti, drugi moraju odmah otvoriti bolovanje. Takođe se organizuju određeni seminari na koje se šalju samo određeni zaposleni. Efekti su takvi da se javlja netrpeljivost među zaposlenima i to utiče na kvalitet nastave. Među učenicima je vidljiva diskriminacija po socijalnom poreklu, ali nema nasilja, postoji samo netrpeljivost i zadirkivanje.”

Učenici, s druge strane, smatraju da je najbolje i najefikasnije rešavati problem razgovorom i to sa razrednim starešinom i nastavnicima, a ako je potrebno i sa stručnom službom škole. Kao adekvatan vid poboljšanja odnosa među sobom vide održavanje radionica, tribina i predavanja na zadatu temu, ali ističu da bi dobro bilo organizovati iste i za nastavno osoblje. Određeni broj anketiranih učenika navodi da je potrebno obezbediti vannastavne aktivnosti poput gledanja filmova i organizovanja diskusija o njima, veći broj sekcija i veću zastupljenost grupnog rada.

Kada su u pitanju rešenja nastavnika, ona se umnogome poklapaju sa učeničkim. Naime, kao najadekvatnije rešenje nastavnici navode razgovor sa učenicima i uključivanje stručne službe ako je potrebno. Zatim slede vannastavne aktivnosti kao vid zbližavanja među učenicima i predavanja i radionice organizovane na zadatu temu. Takođe, ističu i potrebu za uključivanjem roditelja prilikom rešavanja ovog problema.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

“Mišljenja sam da ovaj problem treba rešavati tako što će se učenici više međusobno povezivati. Evo nekoliko predloga:

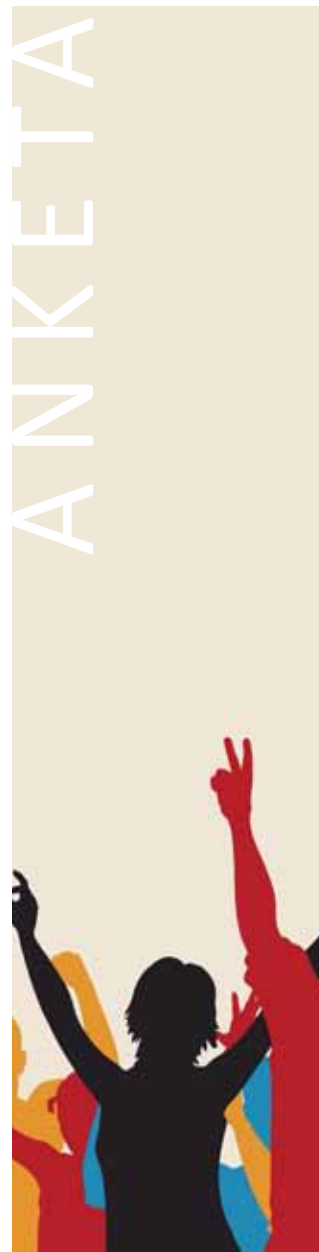
- češći rad u grupama
- češće ekskurzije
- medijacije, razgovori tokom kojih će se bolje upoznati
- pravljenje predstava ili prikazivanje filmova na ovu temu
- intenzivnije uključivanje u vannastavne aktivnosti
- dati učenicima više prostora da pokažu svoju kreativnost i svoje veštine.”

Anketa sprovedena u Školi mode i lepote u Nišu

Anketom sprovedenom u Školi mode i lepote u Nišu dolazimo do zaključka da učenici nižih razreda ne vide da postoji problem diskriminacije niti su zainteresovani da daju odgovore na postavljena pitanja. Nekolicina njih opisujući situaciju u kojoj se susrela sa diskriminacijom zapravo opisuje konfliktnu situaciju sa drugom/drugaricom koja biva rešena kasnijim razgovorom među njima. Stariji učenici navode da je najzastupljeniji vid diskriminacije na osnovu nacionalne pripadnosti i fizičkog izgleda (bilo zbog različitog socijalnog porekla, bilo zbog postojanja neke telesne, vidljive teškoće).

“Jedna devojčica koja ide u ovu školu i prva je godina, jako je siromašna i nosi stvari svoje babe. Kada su mi to rekly drugarice, meni je mnogo bilo žao nje i pitala sam ih da li može nekako da joj se pomogne. One su mi rekly da je njihova razredna pitala odeljenje da joj neko da stvari koje ne nosi često. Ja sam rekly svojim drugaricama koje idu sa njom u odeljenje da joj se ne smeju i da je ne izbegavaju već da joj pomognu, da se druže sa njom kako se ona ne bi osećala odbačeno.”

“Diskriminacija mojih drugova, u odnosu na prvu godinu je porasla. U velikom broju se dešavaju tuče i vređanja zbog nacionalnosti (najčešće romske). Na primer, jedna drugarica iz mog odeljenja je diskriminisana jer jedna druga drugarica svoje komplekse leči na taj način što je proziva, naziva je pogrđnim imenima i ruga joj se. Ovu situaciju je teško rešiti jer se ona dešava stalno, svaki

drugi učenik je žrtva nasilja u školi. Možda bi rešenje bilo promeniti režim rada, otvaranje novih radionica za takvu decu, uniforme i disciplina na časovima.”

“Bila sam u situaciji gde je moja drugarica bila diskriminisana od strane druge drugarice. Ona je imala manje novca i nije se oblačila baš kao i ostali, ali se trudila da se izjednači sa drugima. Stalno su je prozivali, zadirkivali i vređali, a ona je samo ćutala. Nikome se nije obraćala za pomoć, samo se povlačila sve više u sebe, pa na kraju nije ni dolazila na nastavu.”

Nastavnici pak smatraju da se učenici međusobno diskriminišu na osnovu socijalnog statusa, a zatim na osnovu nacionalne pripadnosti (izveštavaju da se dešavaju verbalni konflikti, a van škole katkad i fizički).

“U školi imamo učenike iz različitih socijalnih sredina. S obzirom na tu činjenicu, profesori su prošli mnoge obuke vezane za ovu temu, oni su obučeni da prepoznaju ovu pojavu. Diskriminacija je prisutna, naročito u odeljenjima prvog razreda, ali mi negujemo bogatstvo različitosti.”

“U našoj školi, kroz brojne edukacije i projekte na ovu temu, prošao je veliki broj nastavnika. Povećan je senzibilitet nastavnika i razvijena tendencija da organizujemo različite preventivne aktivnosti. Vrednost, koju negujemo, je uvažavanje različitosti.”

“Pojava pokušaja diskriminacije ima među učenicima prvog razreda (urbana – ruralna sredina, uzrast...). Moj pristup je isticanje kvaliteta svih raznovrsnosti. Bolje rezultate učenici mogu postići, bez obzira na razlike, ako private kako svoje nedostatke, tako i tuđe, u iskazivanju sposobnosti.”

Ono što nalazimo interesantnim i drugačijim u odnosu na druge dve škole je da učenici rešenje problema vide u menjanju sebe i to menjanju stigme na osnovu koje su diskriminisani. Kao i u ostalim školama i ovde se kao primarno rešenje navodi razgovor, najpre među učenicima, a uz uključivanje stručnih službi ako je neophodno.

Nastavno osoblje pored razgovora sa stručnim službama rešenje vidi u radionicama i predavanjima na zadatu temu, kao i u omogućavanju učenicima da sami biraju aktivnosti u kojima bi zajednički učestvovali. Nekolicina nastavnika ističe da se kroz gledanje filmova i diskusiju o njima učenici mogu zbližiti, razmenjivati mišljenja i razgovarati o postojećim problemima.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Vrlo značajan podatak predstavljaju i izveštavanja nekih učenika, na nivou svih srednjih škola u kojima je sprovedeno anketiranje, koja se tiču njihovih osnovnih škola, odnosno problema i situacija koje su se dešavale u periodu kada su oni bili učenici tih škola. Iako to eksplicitno nije bio naš cilj, uspeali smo da dođemo do podataka koji mogu biti podstrek za dalji rad, koji će uključiti i učenike osnovnih škola.

“Imala sam jednu situaciju u osnovnoj školi, gde su par prijatelja ismevali jednu devojčicu koja je romske nacionalnosti. Svakog dana su je maltretirali, tukli, ismevali i iskreno, to uopšte nije lep prizor. Devojčica je stalno plakala, ali nije smela da se požali bilo kome jer su joj pretili da će je ubiti ako ih oda. Trpela je poniženje, iz dana u dan, par devojčica su joj se i smejale zbog izgleda i načina na koji se oblači. Posle mesec dana kako se ovo dešavalo, devojčica je napustila školu i udala se. Ja sam se par puta umešala, da joj pomognem, da sprečim da se desi nešto loše, ali to se nikada nije dobro završavalo. Meni bi rekli da se sklonim i oni bi nastavljali sa diskriminacijom. Osobi u takvoj situaciji treba pomoći, stati na njenu stranu i braniti je, tako bi se ona odmah osećala bolje, zaštićeno. Stop diskriminaciji među vršnjacima!”

“Primetila sam da ima izbegavanja deteta zbog nedostatka jednog roditelja, oca, nazivanje pogrđnim imenima i ruganje. Lični primer. To se desilo u osnovnoj školi, u srednjoj je sasvim drugačije i puno lepše, toga nema. Svi smo kao jedno.”

“U mojoj osnovnoj školi sam imao druga koji je bio drugačiji od ostalih. Bio je drugačiji u smislu da je bio fizički drugačiji, bio je srčano bolestan. Svi su ga zadirkivali i maltretirali jer je bio niži od svih, nazivali su ga raznim pogrđnim imenima...”

“U osnovnoj školi sam imala druga koga su svi izbegavali i provocirali ga jer je, dan pre nego da dođe, učitelj rekao da je problematičan i da ga se klonimo. Niko se sa njim nije družio, možda ga nekoliko nas nije provociralo, ali ga ostali nisu ostavljali na miru. Dečak je, zbog želje za pažnjom, pravio gluposti po školi i niko nije mogao da ga spreči u tome. Bez obzira na sve ovo, dečak je bio pametan i bespotrebno diskriminisan. Učitelj je pogrešio.”

Većina ispitanih je upoznata sa pojmom diskriminacije i nema problema sa navođenjem situacije koja prikazuje slučaj diskriminacije. Nastavnici precizno ukazuju na situacije u kojima se ispoljava diskriminacija. Urađene ankete pokazuju najadekvatnije načine za postizanje stanja povećane tolerancije predložene od strane učenika i njihovih nastavnika. Većina ideja usmerena je ka organizovanju tribina i radionica kako za nastavnike tako i za učenike, kao i organizovanje vannastavnih aktivnosti poput književnih večeri, poseta bioskopu i pozorištu.

■ REALIZACIJA RADIONICA SA SREDNJOŠKOLCIMA

Radionicama, koje su bile organizovane u okviru projekta “Naša zajednička razlika”, prethodila je selekcija učenika srednjih škola, ali i anketiranje u cilju informisanja o stepenu poznavanja problema diskriminacije od strane mladih iz lokalne zajednice, konkretno, od strane odabranih učenika srednjih škola, ali i u cilju upoznavanja sa aktuelnom situacijom u školskim zajednicama, kada je reč o diskriminaciji. Radionice su održane decembra meseca 2015.godine. U svim školama su trajale po dva dana. U cilju efikasnijeg rada, pet članova koordinatorskog tima, koji su za vreme realizacije radionica imali ulogu edukatora, bilo je podeljeno u dve grupe, od kojih je svaka vodila radionice sa po jednom grupom učenika, u svim školama. Shodno tome, učenici u svim školama su bili podeljeni u dve grupe, posebno prvi i drugi razred, a posebno treći i četvrti. Za svaku grupu je bilo predviđeno najviše 20 učenika, što znači da je na nivou jedne škole učestvovalo oko 40 učenika, ukupno 120 učenika. Koordinatori su u radu imali i veliku podršku članova volonterskog tima projekta “Naša zajednička razlika”.

Po pitanju sadržaja, radionice su bile koncipirane od različitih vrsta aktivnosti. Za sam početak rada bile su predviđene aktivnosti koje su imale za cilj upoznavanje članova grupa, međusobno, ali i sa edukatorima. U daljem radu su se smenjivale aktivnosti koje su za cilj imale produktivnost, informisanje učesnika o diskriminaciji i srodnim pojmovima, kao i diskusiju i aktivnosti koje su služile za odmor, opuštanje i razonodu učesnika.

Pre početka radioničarskih aktivnosti, u uvodnom delu, u svakoj grupi, edukatori su se predstavljali, pružajući učenicima osnovne informacije, o njima samima, njihovim kompetencijama, ali i o Omladinskom pedagoškom centru, kao udruženju koje sprovodi projekat “Naša zajednička razlika”. Nakon toga, edukatori su, po pravilu, predstavljali učenicima temu i ciljeve projekta, posle čega su pružili priliku svakom učeniku da se predstavi. Po završetku upoznavanja, međusobnim dogovorom su ustanovljena neka od osnovnih pravila radionica, koja imaju za svrhu da omoguće nesmetan i efikasan rad. Kada su pravila bila utvrđena i napisana, svaki učenik je dobio priliku da na posebnom papiriću zapiše svoja očekivanja od radionica koje predstoje. Očekivanja su bila uglavnom pozitivno formulisana i bilo ih je raznoraznih, od onih koja su obuhvatala druženje i razonodu, pa sve do onih koja su podrazumevala sticanje novih saznanja i neke ozbiljnije promene. Neka od očekivanja učenika su bila: da nauče nešto, da se upoznaju, dobro druže i zabavljaju, da “svi zajedno dođemo do nekih pogodnih “rešenja” protiv diskriminacije”... Na kraju rada, edukatori su, zajedno sa učenicima proveravali da li su i u kojoj meri ispunjena njihova očekivanja, što predstavlja svojevrsni način evaluacije rada mladih aktivista OPC – a. U cilju evaluacije rada, svih radioničarskih aktivnosti, podeljeni su pri završetku posebni evaluacioni upitnici, putem kojih su učenici ocenjivali svaku aktivnost posebno, ali i putem kojih su imali priliku da anonimno izraze svoje mišljenje po pitanju radionica, edukatora, svega što je urađeno prvog, ali i drugog dana rada.

Sa istim ciljem, ali temeljnije i obuhvatnije je organizovano i sprovedeno završno anketiranje učesnika radionica. Koordinatorski tim (edukatori) je, unapred, pripremio strukturu radionica, odabrao najpogod-

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

nije aktivnosti za datu temu ali i za aktuelnu situaciju na terenu, pripremio se putem posebne obuke iz oblasti rada sa srednjoškolcima, koja je sprovedena od strane prof. dr Bisere Jevtić, upravnice Departmana za pedagogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu. Iako je postojala unapred određena procedura i struktura rada u školama, interaktivni karakter situacije je, u nekim momentima, zahtevao da se izvrše određene improvizacije, sa ciljem da se celokupan rad prilagodi autentičnoj situaciji na terenu, u kojoj su se edukatori našli.

Opis određenih aktivnosti u okviru radionica

Iz celokupnog sadržaja radioničarskih aktivnosti, određene aktivnosti su se izdvojile, po tome što su imale najveći doprinos kada je reč o aktivnom učešću učenika, najviše su ih pokretale na razmišljanje, okupirale njihovu pažnju i time doprinele da se na najefikasniji način učenicima prenesu željeni sadržaji. U nastavku ćemo predstaviti neke od njih.

AKTIVNOST: PRVI UTISAK

Cilj radionice je da učesnici shvate na koji način prethodna iskustva utiču na formiranje prvog utiska o nepoznatim osobama, koliko je on pouzdan i koji faktori sve utiču na formiranje prvog utiska.

Potrebna materijal: papiri, lepljiva traka, olovke

Trajanje: 45 minuta.

POSTUPAK: Odabrati i odštampati fotografije osoba koje izgledaju obično, zanimljivo, drugačije, čudno... Svaku fotografiju zalepiti na gornji deo praznog papira da bi se ostavio prostor za pisanje. Članovi grupe sede u krug, a edukator prosleđuje fotografije. Zadatak učenika je da na osnovu prvog zapažanja napišu nešto o osobi sa slike. Kada prvi član završi, presavije papir (kako se ne bi videlo šta piše) i prosleđuje papir narednom učeniku koji ponavlja proces. Na kraju se svi papiri zalepe, razmotaju i pročita se šta je na njima napisano. Konkretno, zadatak učesnika bio je da svako od njih, nakon što vidi određenu fotografiju na kojoj je predstavljena neka osoba sa manje ili više tipičnim fizičkim svojstvima, zapiše na papiru ispod fotografije svoj utisak, odnosno komentar, koji se javio neposredno nakon opažanja fotografije. U nastavku je usledila diskusija koju su edukatori usmeravali sledećim pitanjima:

DISKUSIJA:

Šta ste naučili iz ove aktivnosti?

Da li su vaši odgovori pretežno slični ili se razlikuju od ostatka grupe?

Da li su vas iznenadili utisci drugih?

Na osnovu čega ste zasnivali svoje utiske o ljudima koji su na fotografijama?

Da li su vas ljudi na fotografijama podsetili na nekog koga poznajete? Ukoliko jesu, da li je to uticalo na to da možda na sličan način procenjujete ljude sa fotografija?

Da li vam se nekad dogodilo da vas je prvi utisak o nekome prevario? Šta je bila posledica tog pogrešnog utiska?

Šta mislite kakav prvi utisak vi ostavljate na druge?

Da li je ova aktivnost otkrila nešto o nama samima?

ZAKLJUČAK: Ukazivanje na nepouzdanost prvog utiska o nekoj osobi, isticanjem činjenice da u njegovom formiranju više učestvujemo mi sami nego li osoba na koju se on odnosi i činjenice da nastaje bez dovoljno informacija zbog čega se uvek menja usled potpunijeg informisanja o datoj osobi. Aktivnost se završava predstavljanjem pojmova kao što su stereotip, predrasuda i diskriminacija, objašnjavanjem veza između njih, kao i međusobnog uticaja.

AKTIVNOST: CRTANJE ZATVORENIH OČIJU

Trajanje: 10 minuta

Potrebna materijal: papiri, flomasteri, lepljiva traka

POSTUPAK: Članovi grupe stavljaju maramu ili neki povez preko očiju, sede za stolom i ispred sebe imaju papir i flomastere. Svako crta ribu, okean i čamac. Kada se jave da su završili zahteva se da dodaju ribi osmeh, ribara,.. Na kraju napraviti izložbu.

DISKUSIJA:

Da li je bilo zabavno, teško, čudno crtati sa povezom preko očiju?

Kako biste se snalazili u životnim situacijama kada ne biste videli?

Šta mislite sa kojim teškoćama se suočavaju osobe sa oštećenjem vida?

AKTIVNOST: SVE IMA BAR DVE STRANE

Potreban materijal: papiri, hemijske

Trajanje: 20 minuta

Edukator govori: Konfliktne situacije lakše je rešavati ako sagledamo svoje, ali i tuđe potrebe, ako se bar na tren stavimo na mesto osobe sa kojom smo se sukobili. Evo jedne vežbe u kojoj to možemo isprobati. Zamislite blisku osobu sa kojom ste se nedavno sukobili (roditelj, brat, sestra, drug ili drugarica), oko čega ste se sukobili, detalje sukoba. Zatim na papiru napišite kako je sukob izgledao viđen očima te druge osobe. Dakle, kako se ta osoba osećala, šta je doživela, očekivala... Pišite u prvom licu jednine, kao da ste ta druga osoba.

Kada svi napišu, edukator pita: Kako vam sada izgleda sukob? Kako ste se osećali u položaju druge osobe? Da li ste nešto novo saznali o sebi, drugoj osobi i vašim odnosima?

AKTIVNOST: EVROPSKA ŽELEZNICA

Trajanje: 40 minuta

Ukrcavaš se u ekspresni voz "Dolina jelena" koji nedelju dana putuje od Lisabona do Moskve. U kupeu moraš putovati sa još troje ljudi. Sa kojima od ovih ljudi bi putovao?

Zadatak: U ovoj aktivnosti su učenici imali zadatak da, od nekoliko ponuđenih opcija, najpre individualno, a onda i timski, odaberu osobe sa kojima bi najradije putovali vozom, odnosno boravili u istom kupeu i osobe koje bi najradije odbacili, odnosno sa kojima ne bi putovali, a da su pritom o svim osobama znali isuviše malo.

Spisak putnika:

1. Srpski vojnik iz Bosne;
2. Gojazni berzanski agent iz Švajcarske;
3. Disk – džokej iz Italije koji ima dosta dolara;
4. Afrikanka koja prodaje kožnu galanteriju;
5. Mladi umetnik, HIV pozitivan;

6. Rom iz Mađarske, upravo pušten iz zatvora;
7. Baskijski nacionalista koji redovno putuje u Rusiju;
8. Reper iz Nemačke sa vrlo alternativnim stilom života;
9. Slepí harmonikaš iz Austrije;
10. Student iz Ukrajine koji ne želi da ide kući;
11. Rumunka srednjih godina koja nema vizu i drži u rukama jednogodišnje dete;
12. Agresivna i tvrdokorna feministkinja iz Holandije;
13. Skinhead iz Švedske pod uticajem alkohola;
14. Rvač iz Belfasta, vatreni fudbalski navijač;
15. Prostitutka iz Poljske, koja trenutno živi u Berlinu;
16. Francuski farmer koji govori samo francuski i ima korpu punu sira jakog mirisa;
17. Kurd – izbeglica koji živi u Nemačkoj i vraća se iz Libije.

AKTIVNOST: DRAMATIZACIJA U KUPEU

Ova aktivnost je vodila izuzetno dinamičnoj diskusiji, ali je i poslužila kao način provere stepena u kom su učenici usvojili pojmove stereotipa, predrasuda i diskriminacije, o čemu je bilo reči prvog dana rada.

Potreban materijal: papiri, olovke

Trajanje: 40 minuta

Putnici u kupeu: Ilija, Ivan, Vesna, Biljana, Petar, svi uzrasta od 20 do 25 godina.

Ivan (Iliji): Ti "grobaru", marš napolje iz našeg kupea! Znam ja vas, "partizanovce" dobro, muka mi je od vas. Svi ste vi lažovi i prevaranti, neću da ceo put pazim šta ćeš da mi podvališ. More, očistićemo mi "zvezdaši" Srbiju od vas (izgura Iliju iz kupea)!

Vesna (Ivanu): Malo si preterao, ali si u suštini u pravu. Sa njima treba tako. Da se razumemo, ja nemam ništa protiv "grobara", ali je činjenica da podmeću i lažu.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Biljana: E neće moći tako. Oni imaju ista prava kao i svi mi ostali, ovaj mladić je putnik, kao i svi mi i niko nema prava da ga maltretira. Pozvaću konduktera da ga vrati, a tebe (obraća se Ivanu) ću prijaviti za ono što si uradio (Biljana odlazi po konduktera, ali i Ivan napušta kupe, za svaki slučaj).

Petar: Svaka čast ovoj devojci. I ja sam mislio isto što i ona, ali, pravo da vam kažem, nisam smeo da se mešam. Čim sam video da je onaj mišićavi sa nama u kupeu, hteo sam da sednem u neki drugi kupe, znao sam da će se zakačiti za ovog sirotog "grobara". Stvarno mi se gade ti nadobudni "zvezdaši" i plašim ih se, pravi su fanatici (ulaze Biljana i Ilija).

Ilija (Biljani): Hvala što si mi pomogla, mi "grobari" nismo nasilni. Mada, mi svi ne volimo "zvezdaše", pravi su fanatici. Ali, ne možemo sami protiv njih. Umesto da te "zvezdaše" fanaticke zabrane oni ih još puštaju da prave parade po gradu. Sramota!

Tabela: Putnici iz kupea

	Ilija	Ivan	Vesna	Biljana	Petar
Ko ima predrasude?					
Ko ima stereotipe?					
Ko vrši diskriminaciju?					
Ko je netolerantan?					

AKTIVNOST: JEDAN DAN MOG ŽIVOTA

Cilj: Povećati nivo razumevanja konteksta ranjivosti u društvu. Podići svesnost o stigmama i diskriminaciji, posebno ranjivih mladih ljudi.

Trajanje: 40 minuta

Potreban materijal: Pet velikih papira. Na svakom treba biti napisana jedna od sledećih karakteristika: HIV pozitivna devojka; homoseksualac; dete sa ulice; mladi zavisnik koji drogu uzima intravenozno; mlada osoba koja se bavi prostitucijom.

POSTUPAK: Pet dobrovoljaca će nositi jednu od gore navedenih 'etiketa' i odglumiće taj lik. Drugi učesnici svakom 'glumcu' posebno postavljaju pitanja u vezi sa životom koji žive. U okviru ove aktivnosti dobrovoljci su imali zadatak da se, prema uputstvima edukatora, "postave na mesto" druge osobe, osobe iz neke od diskriminiranih grupa i da govore o tome čime se sve bave i šta sve moraju da proživljavaju prolazeći kroz jedan tipičan dan svoga života, dok su ostali slušali i postavljali im različita pitanja.

ZAVRŠETAK: Grupa razgovara o igri, a glumci mogu, ukoliko to žele, opisati kako su se osećali dok su glumili određeni lik.

Određivanje osnovnih pojmova u okviru problema diskriminacije

U svim grupama smo, posle aktivnosti "Prvi utisak", uz pomoć učenika definisali osnovne pojmove koji su od ključnog značaja za ovu temu, to su pojmovi stereotipa, predrasuda i diskriminacije, a uz pomoć mnogih praktičnih primera iz iskustva, približavali mehanizme razvoja stereotipa, predrasuda i diskriminacije i objašnjavali veze koje postoje između njih. Sledi deo sadržaja koji smo prezentovali učenicima.

Pojam stereotipa

Stereotipi se mogu definisati kao pojednostavljeni načini razmišljanja o određenim pojavama ili grupama ljudi prema zanimanju, polu, nacionalnosti, religiji, rasi, društvenoj klasi, seksualnoj orijentaciji, itd. Za stereotipe se smatra da su to neopravdane generalizacije, odnosno etikete koje nastaju na osnovu nepotpunog suđenja i ograničenog iskustva pojedinca. Mogu biti pozitivni i negativni.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Pojam predrasuda

Predrasude su specifične vrste stavova koji bivaju stvoreni pre direktnog iskustva sa nekom osobom, grupom ili pojavom, ili bez poznavanja i istraživanja važnih činjenica. Dakle, predrasude su tvrdnje koje nisu potkrijepljene činjenicama niti zasnovane na argumentima nego su donesene bez prethodnog proveravanja njihove tačnosti i bez prethodnog razmišljanja o nekom predmetu. Predrasude prate i ekstremno negativna osećanja, a to utiče na ponašanje pojedinca u vidu pojačanog osuđivanja i potcenjivanja.

Pojam diskriminacije

U najširem smislu, diskriminacija se može definisati kao bilo koji oblik razlikovanja ili nejednakog tretmana osobe ili društvene grupe, na osnovu pola, roda, seksualne orijentacije, nacionalne, rasne, verske pripadnosti, ekonomskog ili bilo kog drugog statusa ili osnove. Dakle, reč je o neadekvatnom postupanju prema pojedincima koji pripadaju određenoj društvenoj grupi ili se odlikuju nekim specifičnim svojstvom, što za posledicu ima predrasudu u akciji. Kao primer negativne diskriminacije možemo uzeti rasizam koji podrazumeva verovanje da ljudska bića poseduju različite karakteristike na osnovu kojih jedna grupa ljudi ima pravo na veću moć i privilegije od drugih ljudi. Za razliku od negativne diskriminacije, pozitivna je usmerena ka pružanju aktivne podrške i pomoći određenoj grupi kako bi se stvorili uslovi slični pripadnicima većinskih grupa (na primer pripadnicima Romske nacionalnosti).

U nastavku svake aktivnosti diskutovalo se o svemu što je prethodno zapaženo da bi se uglavnom na kraju formirali zaključci.

Za vreme rada, programom su bile predviđene i pauze za odmor, osveženje i obrok. Tokom rada dolazilo je i do određenih poteškoća, tehničke prirode, koje su se spontano javljale, ali su aktivisti Omladinskog pedagoškog centra, u saradnji sa školama uspeli da ih relativno brzo otklone.

■ ISKUSTVO U RADIONIČARSKOM RADU SA UČENICIMA ŠKOLE MODE I LEPOTE

Radionica je otpočela veselom atmosferom. Učenici su delovali zbunjeno na početku, kao da nisu bili upućeni u dešavanja u okviru projekta. Mogla se osetiti neka vrsta otpora i nepoverenja izazvana pojavom "stranaca" u školskoj zajednici. Nakon upoznavanja, predstavljanja projekta i udruženja OPC, radionice su počele. Edukatori su se, najpre, predstavili ukazavši na ono po čemu su slični sa drugim osobama ("Ja ne volim matematiku.", "Ja volim da pišem.", "Ja volim sport.", "Ja volim da čitam.", "Ja volim da se šminkam." itd.), i na ono po čemu se razlikuju ("Trenirala sam rukomet.", "Slušam rep muziku.", "Sviram neki muzički instrument.", "Imam sestru bliznakinju." itd.). Cilj je bio navesti učenike da razmišljaju o svemu po čemu su slični sa drugima i o svemu po čemu su jedinstveni u odnosu na druge.

U okviru jedne od aktivnosti učenici su imali zadatak da opišu situaciju u kojoj su bili žrtva ili učesnik diskriminacije. Sada je veći broj učenika aktivan, uključili su se i oni koji su u početku bili nepoverljivi. Još uvek im nije u potpunosti jasan pojam diskriminacije, pa su izlagali i neke druge, lične priče. Svi su bili saslušani, svako je dobio po neki savet, kako od edukatora, tako i od ostalih učenika.

Usledile su aktivnosti u cilju pružanja novih saznanja učenicima, kao i diskusija, što je zapravo bila suština našeg rada.

U tom trenutku je bilo neophodno upoznati učenike sa pojmovima kao što su stereotipi, predrasude i diskriminacija, što su edukatori i učinili. Nakon definisanja ovih pojmova, učenicima je objašnjeno po čemu se ovi pojmovi razlikuju i kako su povezani. Pronađeni su i brojni primeri i ilustracije sa ciljem da se učenicima približe efekti diskriminujućeg ponašanja koje se zasniva na stereotipima i koje se služi predrasudama. Otvorena je i diskusija na temu konkretnih implikacija ovakvog ponašanja i međuljudskim odnosima. U ovoj diskusiji je manji broj učenika bio aktivan, dok su neki još uvek bili nepoverljivi i sumnjičavi. Međutim, okolnosti su se ubrzo promenile, naročito uvođenjem u diskusiju distinkciju između pojmova nacionalizam i patriotizam. Sada, edukatori razgraničavaju ove pojmove i traže od učenika da izlože svoj stav o tome,

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

ako ga imaju. Izgleda da je ovo zaintrigiralo učenike, sve više njih se sada uključuje u diskusiju. Na pitanje kako bi mogli pokušati sprečiti nacionalizam, jedna od učenica je izjavila da bi trebalo isključiti sve “zarazne programe koji nisu dobri!”. Po njenom mišljenju, trebalo bi organizovati muzičke koncerte na kojima bi se sretali različiti ljudi i zajedno uživali u muzici. U nastavku je došlo do opšteg slaganja među učenicima u mišljenju da mediji zaista, indirektno i direktno manipulišu ljudima.

Svaki put, prilikom završetka duge i iscrpne diskusije, po planu je usledila neka od aktivnosti za opuštanje. Takva je bila i aktivnost pod nazivom “Jedna pesma – drugi žanr”. Učenici su podeljeni u 3 grupe i imali su zadatak da neku pesmu pevaju u žanru, odnosno stilu koji nije njen izvorni. Svi su rado prihvatili da učestvuju. U toku izvođenja aktivnosti učenici su opušteni, nasmejani (neke je smeh naterao na suze), raspevani... Svaki član grupe učestvuje i vidno uživa.

Dešavanja na radionicama su bila veoma dinamična, bilo je perioda kada se kod učesnika mogla primetiti uzdržanost, nezainteresovanost, blagi otpor i sumnjičavost. Bilo je i perioda evidentne zainteresovanosti učesnika, kada su pokazivali posebno interesovanje da se bave temom, zatim, perioda dobre zabave, kreativnosti i produktivnog rada.

Vrhuncem produktivnosti se smatraju momenti kada je bilo evidentno da svi učenici aktivno učestvuju u diskusiji. U takvim prilikama neki su uspevali da odbrane svoje mišljenje, a nekima to i nije polazilo za rukom, zato što za neka svoja ubeđenja nisu imali baš uvek odgovarajuće argumente. Njihovi stavovi su često stavljani na probu. Moglo bi se reći da su edukatori “hipnotisali” učenike. Očigledno je da su učenici dosta razmišljali na temu diskriminacije, da su sve dotadašnje aktivnosti prilično uticale na njihove stavove i mišljenja, i doveli do toga da učenici daju neke predloge za redukciju diskriminacije. Takođe, temu veoma lako povezuju sa nekim svojim ličnim iskustvima i iskustvima drugih, iz njihove neposredne okoline. Dosta se pričalo o drugim verama, kulturi, tradiciji, o postupcima ljudi koji su pripadnici nacionalnih manjina, a sve to u cilju opšte informisanosti učenika, u cilju poštovanja drugih vera, u cilju slobode izbora i širenja tolerancije.

Postepeno su edukatori, uspostavili specifičan odnos sa svim učesnicima, odnos koji se odlikovao određenom dozom bliskosti, poverenja, međusobnog uvažavanja, tolerancije i posvećenosti. Sve ovo je doprinelo uspešnom ostvarivanju specifičnih ciljeva koji su određeni projektom.

Za aktivnost "Jedan dan mog života" učenicima su prvog dana rada dodeljene uloge koje su izvodili drugog dana, kako bi imali dovoljno vremena za pripremu dodeljene uloge. Između petoro učenika, koji su

dobrovoljno pristali da učestvuju u ovoj aktivnosti, na ovaj način, podeljene su sledeće uloge: osoba homoseksualne orijentacije, mlada osoba koja je odrasla na ulici, osoba koja se bavi prostitucijom, osoba koja se drogira i osoba koja je HIV pozitivna. Oni su dobili instrukciju, od strane edukatora, da se što više poistovete sa likom osoba koje glume i da u prvom licu ispričaju priču o jednom danu života tih osoba, kako bi prikazali što uverljivije sve okolnosti u kojima te osobe žive, ali i probleme koji su deo njihove svakodnevice. Ostali učenici su dobili zadatak da ih saslušaju, da im, zatim, postavljaju razna pitanja koja su interesantna, provokativna, kako bi dobrovoljci razumeli životne okolnosti osoba čiju ulogu preuzimaju u tom trenutku i kako bi se eventualno otkrio izvor određenih sukoba u mišljenju različitih osoba. Može se reći da su kod učenika primećena uverenja da se narkoman postaje samo iz dosade ili zbog lošeg uticaja društva, da su prostitutke "sve žene koje vole takav posao i koje misle da će, na takav način, lako zaraditi za život, pošto su zanemarile lično obrazovanje", da decu sa ulice ne zanima škola i da su homoseksualci bolesne osobe. Najviše se polemicalo na temu homoseksualnosti, učenici su pružili veliki otpor kada je bilo potrebno staviti sebe u poziciju homoseksualne osobe, pokušati razumeti tu osobu, razumeti njene životne okolnosti i njene izbore, baviti se njenim osećanjima... Čini se da je nekako mnogo lakše, kao po nekoj definiciji, označiti osobe ovakve seksualne orijentacije etiketom mentalno obolelih. Edukatori su sve vreme pokušavali da ukažu učenicima na pojedinosti i razne životne okolnosti koje često navode ljude da uzimaju drogu, da se bave prostitucijom, da

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

ne pohađaju školu, da imaju istopolne partnere... Obzirom na to da je ovo poslednja aktivnost u okviru seta radionica, kroz nju pokušavamo da rezimiramo sve ono što smo radili tokom dva dana, koja smo proveli sa učenicima i da vidimo koliko smo bili uspešni. Na osnovu pitanja koja učenici postavljaju može se zaključiti da su radionice bile uspešne, da su učenici shvatili da u pozadini bilo kog oblika ponašanja postoji određena priča koja je osobu navela na određene postupke, i da pre bilo kakve reakcije, najpre treba saslušati i dobro razmisliti. Učenicima više nisu strani pojmovi stereotipa, predrasuda i diskriminacije, umeju da ih razlikuju i povežu sa konkretnim primerima iz svakodnevnog života.

■ ISKUSTVO U RADIONIČARSKOM RADU SA UČENICIMA PRVE NIŠKE GIMNAZIJE “STEVAN SREMAC”

Kako su otpočele aktivnosti, kod učenika su se mogle primetiti različite reakcije. Kod pojedinih se primećuje neza interesovanost za rad i određena doza neozbiljnosti, neki od učenika pričaju međusobno dok edukatori objašnjavaju načine sprovođenja aktivnosti i ciljeve istih, koriste mobilne telefone i ne ponašaju se u skladu sa unapred dogovorenim pravilima. Ipak, kod nekih učenika se primećuje velika zainteresovanost i motivisanost za rad. Ti učenici su bili oduševljeni idejom i ciljevima projekta i smatraju da postoji velika potreba za radom na toj vrsti problema, sa svim učenicima, u svim školama. Međutim, kako vreme i aktivnosti odmiču, situacija se menja i ubrzo radionica osvaja pažnju svih učenika.

Period početnih aktivnosti protekao je uglavnom u diskusiji o diskriminaciji i primerima diskriminacije iz ličnih iskustava učenika. Kod učenika se generalno može uočiti dobro poznavanje pojmova diskriminacije, predrasuda i stereotipa, pa je zbog toga bilo neophodno prilagoditi način rada sa njima. U diskusiju je bila aktivno uključena većina učenika.

Odnosi među njima su bili veoma dobri, svi su slušali izlaganje drugih učenika i nadovezivali se na izložene primere i situacije nekim svojim iskustvom. S obzirom da na to da su učenici iz različitih odeljenja i razreda, očekivala se slabija saradnja među njima, međutim bili su veoma zainteresovani za rad na problemu i ostvarivanje prethodno izloženih ciljeva radionica. Kako rad odmiče, učenicima postaje sve zanimljivije, posebno tokom izvođenja raznoraznih igara (aktivnosti), koje su za cilj imale odmor, opuštanje i razonodu učenika. Učenici nisu, kao na početku,, ukočeni“ pred edukatorima, oni saraduju sa njima, ali i međusobno, uključuju se u diskusiju. Takođe, trebalo bi napomenuti i to da se kod učenika primećuje velika zainteresovanost za timski rad.

Što se tiče edukatora, oni daju adekvatne instrukcije pre započinjanja svake aktivnosti i igre, trude se da na najbolji mogući način objasne određene pojmove, a da se ne koriste isuviše stručnom terminologijom,

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

već da prilagode svoj rečnik srednjoškolcima. Edukatori, pored ostalog, navode i primere iz sopstvenog života koji služe da srednjoškolcima približe određene doživljaje kako bi ih oni što bolje razumeli i osvestili, a takođe ulažu dosta truda u stvaranje prijatne atmosfere.

Zabeležene su i posebne zanimljivosti u okviru realizacije aktivnosti pod nazivom „Evropska železnica“, u kojoj su učenici imali zadatak da, najpre individualno, a onda i timski, odaberu osobe sa kojima bi najradije putovali vozom, boravili u istom kupeu i osobe koje bi najradije odbacili, odnosno sa kojima ne bi putovali. Učenicima je ponuđena lista na kojoj su se nalazili različiti tipovi ličnosti, različite nacionalnosti i stilova života. Kao najodbačeniya osoba obeležena je prostitutka o kojoj se vodila najduža diskusija, sledi farmer, skinhed iz Švedske i tvrdokorne feministkinje iz Holandije. Često su se mogla uočiti podeljena mišljenja kada se raspravljalo o određenim temama, na primer da li je izbeglica koji putuje vozom terorista ili on zapravo beži jer je ugrožen, u potrazi za boljim životnim uslovima. Učenici su pokazali i veliku maštovitost, kreativnost i duhovitost pri izlaganju svog mišljenja.

Pred kraj radionice učenici se dosta opuštaju, maksimalno su uključeni u rad, aktivni su i navode primere iz sopstvenog života vezane za temu koja se obrađuje, slušaju jedni druge i nekolicina izjavljuje da je zainteresovana za volonterski rad. Kod učenika se, takođe, može primetiti da oni razumeju i saosećaju se diskriminisanim grupama, o kojima se govorilo. Na kraju radionice, predavači podsećaju učenike o planiranim aktivnostima za sutrašnji dan.

Drugog dana rada učenici su opušteniji, sada bolje saraduju i sve više njih se uključuje u diskusiju. Između ostalog učenici pokazuju izuzetnu timsku saradnju, kreativnost i duhovitost, pa i mnogo više nego prethodnog dana razmišljaju o zadacima sa kojima su suočeni, diskutuju o brojnim novim temama, nadovezuju se jedan na drugog svojim argumentima. U jednom trenutku neizbežno dolazi i do razmirica među pojedincima, odnosno do suočavanja mišljenja, u verbalnom smislu, što ukazuje na to da učenici itekako brane svoje stavove i čvrsto stoje iza njih, onda kada za njih imaju validne argumente. Atmosfera je dinamičnija, u nekim trenucima je nemoguće obuzdati odlučnost, promišljenost, poletnost i energičnost učesnika radionica. Edukatori i ovoga puta pokazuju izuzetnu spremnost i kolegijal-

nost i nastoje da učenicima daju adekvatnu direkciju u traganju za odgovorima na određena pitanja, u skladu sa tematikom.

U diskusiji na temu različitih nacija, vera i rasa, bilo je veoma značajnih i motivišućih komentara:

“Svako od nas može biti i dobar i loš!”

“Ja sam čovek, imam emocije i živo sam biće, ja sam narod, čovek koji ima ista prava kao i svi drugi, čovek koji zna zašto živi.”

“Često primećujem da niko ne staje na stranu diskriminisanе osobe. Mi se plašimo da je odbranimo iako je ona ta koja je sama i uplašena.”

“U našoj školi je najizraženija diskriminacija po pitanju izgleda ili drugačijeg mišljenja!”

Za ovaj dan bila je planirana aktivnost pod nazivom „Jedan dan mog života“. U okviru ove aktivnosti učenici su imali zadatak da se, prema uputstvima edukatora, što više poistovete sa likom osoba koje glume i da u prvom licu ispričaju priču o jednom danu života tih osoba, kako bi prikazali što uverljivije sve okolnosti u kojima te osobe žive, ali i probleme koji su deo njihove svakodnevice. Učenici su na veoma kreativan, maštovit i veoma ubedljiv način ispunili svoje zadatke. U toku realizacije ove aktivnosti svi tipovi diskriminacije, kao i tendencija da se diskriminišu osobe iz datih grupa su svedeni na minimum. Povećan je nivo empatije i tolerancije, kao i tendencija da se razumeju životne okolnosti koje dovode do određenog načina života. Svi učenici su veoma pažljivo slušali izlaganje drugih i postavljali im pitanja o specifičnim situacijama na koje svakodnevno nailaze. Pažljivo i aktivno slušanje, kao i međusobno uvažavanje i poštovanje tuđih stavova su takođe bili neki od ciljeva radionica.

Druga predviđena aktivnost takođe se dobro realizovala. Učenici su podeljeni u grupe nakon čega dobijaju zadatak da budu predstavnici ministarstava u svojoj zamišljenoj zemlji (planeti) i da osmisle koncept a zatim govore o svojim poljima delovanja. Učenici su i ovaj zadatak odradili

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

na adekvatan način, a ni u jednom od ponuđenih ministarstava nije se mogla uočiti ni najmanja ideja o postojanju stereotipa, predrasuda i diskriminacije. Sve njihove ideje su uglavnom bile zasnovane na unapređivanju kulture, obrazovanja, tolerancije, saradnje i vaspitanja.

Kao posebno zanimljiva aktivnost, izdvaja se završna igra, u kojoj svaki od učenika, na papiru okačenom na leđima svakog od njih, ispisuje svoj doživljaj te osobe. Rad u ovoj školi završava se utiskom o produktivnom radu i od većine učenika se dobijaju pozitivne kritike i potvrda o ispunjenju očekivanja od održanih radionica.

■ ISKUSTVO U RADIONIČARSKOM RADU SA UČENICIMA PRAVNO – POSLOVNE ŠKOLE

Početak rada protekao je uglavnom u upoznavanju učenika sa pojmovima stereotipa, predrasuda i diskriminacije. Kod učenika se moglo primetiti nedovoljno poznavanje ovih termina, a iz njihovih komentara tokom diskusije moglo se primetiti prisustvo stereotipa i predrasuda o pojedinim diskriminiranim grupama, kada je reč o svojstvima koja se pripisuju članovima tih grupa. Uočeni stereotipi i predrasude uglavnom se odnose na nacionalnu i rasnu pripadnost drugih osoba. Prisustvo stereotipa i predrasuda o pojedinim diskriminiranim grupama bilo je izraženo samo kod nekolicine učenika, koji su uporno branili svoje stavove iako su ih edukatori podsticali na razmišljanje i preispitivanje pojedinih ubeđenja sa ciljem da pronađu valjane, adekvatnije, stabilnije argumente kojima će potkrepiti svoja mišljenja.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Tokom rada su uočeni važni momenti koji su nam omogućili da primetimo kakvo je stanje u pogledu stavova učenika, formiranih zaključaka i načina na koji se došlo do njih. Na primer, u toku jedne od prvih aktivnosti, koja nosi naziv "Prvi utisak", svi su imali zadatak da napišu svoj prvi utisak o osobi koju vide na prikazanoj slici. Ova aktivnost je vodila interesantnim dešavanjima:

Komentari i utisci učenika:

Devojka u bikiniju: "Ne sviđa mi se kosa.", "Ona vodi računa o svom telu.", "Nije sva prirodna. ", "Na žensko ne liči!", "Obezbeđenje.", "Hermafrodit!", "Previše utripovana devojka!"

Devojka na biciklu: "Lepe noge!" , "Zaljubljena je! Voli mene!", "Zaljubljena je, voli Dušana!", "Lepe naočare.", "Voli kratke šortseve.", "Vedra je!", "Prelepa je!", "Ne zna da vozi bicikl."

Momak u beloj košulji: "Umro mu frizer!", "Odvratan je!", "Frizura za desetku!", "Ozbiljan.", "Samouveren.", "Menadžer.", "Radi u modnoj industriji.", "Elegantan."

Momak u crnom: "Voli tetovaže.", "Ne voli frizera.", "Ima lepa usta.", "Buntovan je.", "Gadi mi se.", "Ima silikone u ustima.", "Narkoman!", "Ružna istetovirana budala.", "Prelep dečko."

Kao što se može primetiti, najintenzivnije reakcije su bile usmerene na fotografiju na kojoj je predstavljen istetovirani momak, sa dužom kosom, odeven u crno. Primetivši to, edukatori su tražili od učenika da prodiskutuju o tome, da razmisle i objasne svoje komentare i utiske, posebno, sa osvrtom na to na koji su način oni nastali i koliko im se može verovati. Edukatori postavljaju pitanja u cilju ispitivanja da li bi učenici bili spremni da daju šansu ovoj osobi, da je bolje upoznaju, ako pretpostavimo da je drugačija od onoga

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

kakvom se na prvi pogled čini. Na primer, na pitanje da li bi otišli sa tom osobom na piće, učenici su odgovorili potvrdno uz upadicu "Da me časti!".

Na pitanje zbog čega misle da je ova osoba narkoman, učenici odgovaraju da je to prvenstveno zbog tetovaža. Na pitanje da li postoji neka osoba iz njihovog okruženja koja izgleda kao momak sa slike i da li je to razlog zbog kog su pomislili da je taj momak narkoman, jedna učenica je opisala svog poznanika, za koga je mislila da je narkoman zbog toga što je ćelav, ima bradicu i "vide mu se sve kosti", odnosno zbog toga što je mršav. Međutim, upoznavši ga malo bolje, uvidela je da je on "super lik", a sa time su se složili i ostali učenici.

Kada su edukatori pitali učenike, na osnovu čega su donosili zaključke o ovim osobama, učenici jednoglasno odgovaraju da su utiske i zaključke oformili na osnovu fizičkog izgleda. Takođe, navode da kada bolje upoznaju neku osobu, više obraćaju pažnju na neke psihološke osobine, a manje na fizički izgled. Slažu se da nas izgled puno puta može navesti da loše procenimo ili formiramo loše zaključke o nekoj osobi, u šta su se i uverili nakon detaljnijeg promišljanja za vreme trajanja ove aktivnosti.

Na početku drugog dana učenicima su predstavljene planirane aktivnosti za taj dan. Sada već upoznati sa edukatorima, učenici su bili opušteniji i aktivnije su učestvovali u radu. Bavili smo se aktivnostima koje su provocirale predrasude i stereotipe sa rasnom, verskom i nacionalnom tematikom. Od učenika je traženo da daju komentare o pojedinim nacionalnim, verskim i rasnim grupama i u tim komentarima se moglo primetiti postojanje stereotipa. Neposredno pre diskusije, koja je usledila, obnovili smo pojmove stereotipa, predrasuda i diskriminacije, shvatili su koja je razlika između njih i na koji način su povezani. U nastavku smo diskutovali razmatrajući pitanje na osnovu čega

nastaju stereotipi, koju ulogu mediji imaju u njihovom nastajanju, jačanju i širenju. Nismo zaobišli ni porodicu, koja predstavlja značajan faktor u formiranju svih stavova, pa i predrasuda, kroz proces vaspitanja. Razmena iskustva je pomogla i preuzimanju uloge, odnosno perspektive diskriminiranih grupa.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

U realizovanju aktivnosti „Jedan dan mog života“ kod učenika se takođe primećuje postojanje predrasuda o osobama pojedinih diskriminiranih grupa. Učenici su na početku ove aktivnosti zbivali dosta šala postavljajući određena pitanja drugim učenicima, koji su imali zadatak da preuzmu privremeno ulogu neke od osoba koje pripadaju određenim diskriminiranim grupama, a da pritom nisu bili svesni koliko su te situacije zapravo realne i delikatne. Već pred kraj ove aktivnosti, učenici su počeli da uviđaju neke svoje greške, da identifikuju svoje stereotipe o pojedinim osobama, zatim su počeli da menjaju način mišljenja o njima. Sve ovo ukazuje na nedovoljno poznavanje diskriminiranih osoba i grupa, njihovih života i situacija na koje svakodnevno nailaze.

Diskusija je, dalje, tekla u pravcu sagledavanja uloge nastavnih predmeta u razvijanju svesti o diskriminaciji, konkretno građanskog vaspitanja i verske nastave. Učenici su istakli zapažanje o mogućem negativnom uticaju verske nastave, u kojoj se govori o religioznom vaspitanju, koje često podrazumeva i sklonost ka pripisivanju posebnog, privilegovanog i superiornog položaja našoj naciji. Takođe se javila želja kod učenika za aktivnim učešćem u procesima vršnjačke edukacije, na temu diskriminacije.

Možemo zaključiti da je dvodnevni rad bio prilično delotvoran, postignuti su brojni uspesi, učenici su bili iskreniji i njihovom otvaranju je doprinelo, smatra se, prvenstveno iskustvo edukatora, u smislu da su upravo oni ti koji su se približili učenicima, u određenoj meri, stvorili “živi”, ljudski kontakt sa učenicima i oformili jedinstven pristup za svakog od učesnika radionica i time pokazali i dali iskustveni primer međusobnog uvažavanja, poštovanja i razumevanja osoba, ali i raznih njihovih stavova, okolnosti i uslova, sve u cilju priznanja značaja jedinstvenosti i neponovljivosti svakog pojedinca. Pretpostavka je da je to kod učenika razvilo poverenje i da je to najviše doprinelo njihovom deljenju iskustva u grupi.

ZAVRŠNO ANKETIRANJE UČENIKA - EVALUACIJA

Nakon završetka radionica, sa učenicima je sprovedena završna anketa koja je imala za cilj da koordinatorskom timu projekta pokaže rezultate postignute u prethodnom periodu. Anketa je koncipirana na osnovu kriterijuma koje je odredio iskustveni rad u školama, što podrazumeva identifikovane potrebe učenika i različita ponašanja učenika na radionicama. Sledi sadržaj ankete.

Poštovani, pred Vama se nalazi upitnik koji se tiče sadržaja radionica koje ste pohađali u okviru projekta „Naša zajednička razlika“. Molimo Vas da iskreno odgovorite na sledeća pitanja. Odgovori će biti anonimni i koristiće se samo u svrhu evaluacije radionica.

1. Šta je po tvom mišljenju preduslov za borbu protiv diskriminacije (kratko obrazloži)?
2. Koju vannastavnu aktivnost bi trebalo uvesti kao način zблиžavanja među vršnjacima?
3. Šta je po tvom mišljenju nedostajalo radionicama koje si pohađao/la?
4. U kojoj meri su radionice uspele da ti razjasne vidove diskriminacije? Označi broj na skali. (1-nimalo, 5-u potpunosti)

1 2 3 4 5

5. Žena mora da ume da brine o domaćinstvu.

1 2 3 4 5

6. Voleo/la bih da se družim sa Muslimanom.

1 2 3 4 5

7. Rado bih izašao/la u grad sa slepom osobom.

1 2 3 4 5

8. Muškarac treba da izdržava porodicu.

1 2 3 4 5

9. Rado bih pružio/la smeštaj homoseksualcu/ki.

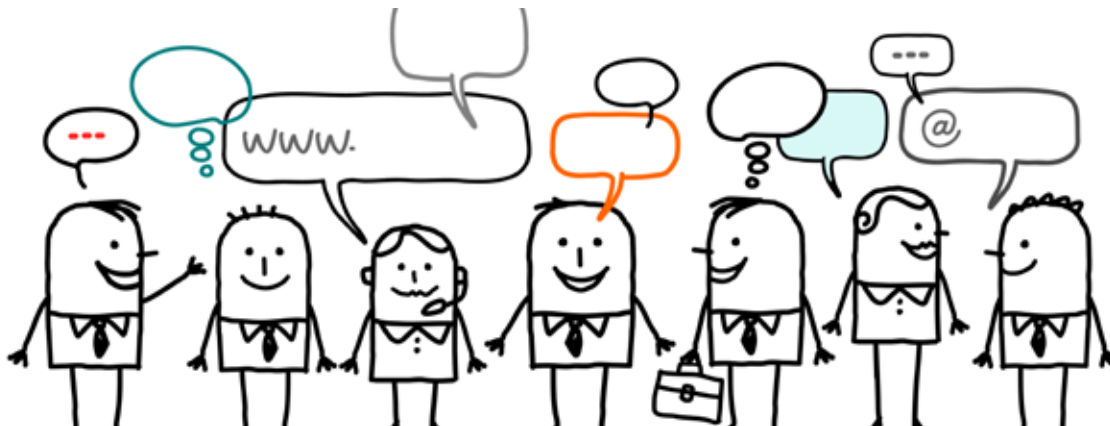
1 2 3 4 5

10. Smatram da sam u mnogim stvarima bolji od svojih vršnjaka.

1 2 3 4 5

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Poznato je da su evaluativnom anketom obuhvaćene teorijske i praktične implikacije pojma diskriminacije koje su bile obrađivane sa učenicima tokom radionica. Takođe, završna anketa, za razliku od početne, ne diferencira učenike različitih škola, dobijeni rezultati se odnose na celokupni uzorak učenika. Naime, anketa sadrži pitanja o tome kako sada, nakon završenih radionica, učenici vide buduće stanje po pitanju diskriminacije i koji su preduslovi, po njihovom mišljenju važni za rešavanje problema diskriminacije. Ako se rezimiraju odgovori na ovo pitanje dobijamo da većina učenika smatra da je ključ u celokupnom formalnom i neformalnom obrazovanju omladine, te je stoga potrebno krenuti od osnovne društvene jedinice, porodice i na taj način formirati socijalne stavove kod mladog čoveka. Učenici veliku važnost pridaju vannastavnim aktivnostima (boravak u prirodi, radionice, sportski događaji) želeći time da naglase da je školska atmosfera potpuno drugačija od vanškolske, te da su samim tim i odnosi građeni u drugačijim okolnostima različitog kvaliteta. Slede neki od interesantnih predloga:

„Mogla bi da se napravi radionica „Moj hobi,, u kojoj bi se omogućilo deci da prikažu sama svoj hobi i da ostali učesnici pokušaju da isprate. Tako bi se svakom pružila prilika da bude predvodnik grupe u nečemu u čemu je dobar, a da usput ostali nauče nešto novo i zbliže se.“

“Neke vrste radionica, ali ne obične već neke koje uključuju zajednička interesovanja ili tako nešto... Jer tada nije bitno koje je neko veroispovesti, boje kože ili bilo šta drugo, razgovara se samo o tim interesovanjima koja su im zajednička.“

Na pitanje šta je nedostajalo radionicama koje su pohađali, učenici su navodili da bi voleli da smo pogledali dokumentarac na temu koju smo obrađivali, kao i da bi želeli da se organizuje zajednički izlet sa decom različitih veroispovesti kako bi bliže mogli da se upoznaju sa njihovim stavovima, navikama i interesovanjima, pa da na osnovu tog susreta organizuju naredne kako bi širili svest o toleranciji među mladima. Učenici su izjavili da je projekat uspeo da im približi situacije u kojima se mladi međusobno diskriminišu i na jednostavan i praktičan način razjasni mehanizme putem kojih nastaju predrasude.

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Kada bismo se osvrnuli na procenete, preko 50% učenika je izjavilo da su im radionice koje su pohađali razjasnile finese kada je u pitanju pojam diskriminacije.

U nastavku evaluacije slede pitanja koja imaju za cilj da provere u kom procentu su učenici spremni da svoje stavove menjaju i kakvo je njihovo mišljenje po pitanju diskriminatornih situacija nakon završetka radionica.

Na tvrdnju „Žena mora da ume da brine o domaćinstvu“ je čak 29% učenika odgovorilo da se slaže sa istom, ali je 49% izvestilo da ovo nije neophodno, a 23% smatra da nije neophodno da muškarac mora da izdržava porodicu. Kada su u pitanju tvrdnje koje se tiču raznoraznih odnosa sa osobama koje se u društvu deklarišu kao najdiskriminisanije (ljudi različitih veroispovesti, osobe sa invaliditetom, homoseksualci) većina učenika izveštava da bi rado izašli u grad sa slepom osobom, da bi pružili smeštaj homoseksualcu/ki, ali 30% njih ostaje neopredeljeno kada je u pitanju druženje sa osobama muslimanske veroispovesti.

Na osnovu svega iznetog, koordinatorski tim je zaključio da je projekat „Naša zajednička razlika“ uspeo da mladima približi praktičnu stranu nastajanja predrasuda na osnovu kojih se, pak kasnije, vrši diskriminacija. U celokupnom radu je učenicima bilo nainteresantnije to što su edukatori birali igre koje su zasnovane na psihološkim i pedagoškim činjenicama, a koje su predstavljene na vrlo jednostavan i razumljiv način. Ono što je velikim delom i bio cilj projekta jeste da se što više mladih uključi u borbu protiv nastajanja homofobnih predrasuda, a to je projektom uspešno realizovano jer je veliki broj učenika pokazao interesovanje da se priključi koordinatorskom timu u radu na nekom narednom projektu.

Identifikovani problemi u radu sa učenicima

Problemi i predložena rešenja, od strane učenika i nastavnika

POČETNO ANKETIRANJE - NASTAVNICI					
<i>Pravno – poslovna škola, Niš</i>		<i>Prva niška gimnazija "Stevan Sremac"</i>		<i>Škola mode i lepote, Niš</i>	
PROBLEMI	REŠENJA	PROBLEMI	REŠENJA	PROBLEMI	REŠENJA
Psihičko nasilje.	Vannastavne aktivnosti kao što su razne humanitarne akcije.	Psihičko nasilje između učenika	Vannastavne aktivnosti, gledanje filmova i organizacija raznih sekcija za učenike.	Diskriminacija na osnovu socijalnog statusa, nacionalne pripadnosti	Razgovor sa učenicima.
				Česti verbalni konflikti (psihičko nasilje).	Gledanje filmova.
Diskriminacija učenika koji imaju manje kapaciteta za praćenje nastave.	Interkulturalni program.	Diskriminacija između nastavnika, na osnovu kompetencija i mnogih drugih kvaliteta.	Rad u grupama	Fizičko nasilje.	Radionice.
	Savetodavni rad sa učenicima, njihovim roditeljima i nastavnicima.				
	Podučavanje učenika, od strane odraslih, ali i putem vršnjačke edukacije.				

POČETNO ANKETIRANJE - UČENICI					
<i>Pravno – poslovna škola, Niš</i>		<i>Prva niška gimnazija "Stevan Sremac"</i>		<i>Škola mode i lepote, Niš</i>	
PROBLEMI	REŠENJA	PROBLEMI	REŠENJA	PROBLEMI	REŠENJA
Neuvažavanje tuđeg mišljenja (od strane nastavnika).	Razgovori između učenika u cilju razumevanja	Diskriminacija na osnovu pola, nacionalne pripadnosti, postignuća u školi (od strane nastavnika).	Razgovor sa nastavnicima i sa razrednim starešinom, psihologom ili pedagogom.		Menjanje samog sebe i menjanje stigme koja je izražena.
Diskriminacija na osnovu nacionalne pripadnosti, fizičkog izgleda, socijalnog porekla, socio – ekonomskog statusa, razlika u ponašanju i u ukusima.	Organizacija radionica na temu diskriminacije.	Diskriminacija na osnovu nacionalne i verske pripadnosti (od strane učenika).		Diskriminacija na osnovu nacionalne pripadnosti, fizičkog izgleda, socijalnog porekla i zdravstvenih teškoća (od strane učenika).	
Omalovažavanje, ismevanje i drugi vidovi psihičkog nasilja, naročito prema učenicima koji boluju od neke bolesti ili imaju neku vidljivu fizičku poteškoću.	Vannastavne aktivnosti.	Psihičko nasilje učenika koji su bolesni, određenog socijalnog porekla ili sa raznim specifičnostima u ponašanju.	Radionice, tribine i predavanja za učenike, ali i za nastavnike.		Uvođenje mogućnosti učenika da biraju aktivnosti tokom kojih će provoditi vreme zajedno.
Fizičko nasilje.					

Problemi koji su uočeni za vreme radioničarskog rada

Mnogi problemi su se manifestovali i na samim radionicama. U radu sa učenicima sve tri škole je primećeno da:

- su postojali brojni stereotipi, kao i predrasude na osnovu fizičkog izgleda pojedinih osoba,
- da su učenici pokazivali tendenciju da diskriminišu sve one koji konzumiraju drogu, one koji se bave prostitucijom, kao i ljude koji su homoseksualne orijentacije.
- da je izraženo nepoštovanje tuđeg mišljenja, nekolegijalnost, pa čak i verbalno nasilje, kada su edukatori obavezno preduzimali odgovarajuće mere kako bi ojačali zajedništvo grupe,
- a primećena je i slaba tolerancija po pitanju ljudi različite nacionalne i verske pripadnosti.

Problemi o kojima su nas učenici direktno izvestili

Za vreme brojnih aktivnosti, na radionicama, bilo je i osvrta na probleme koji muče učenike, učenici su dobili priliku da se izraze i kažu šta je to čime nisu zadovoljni, a tiče se njih i školske zajednice, čiji su deo. Pa tako, učenici izjavljaju da se ne obraćaju često školskom psihologu/pedagogu ili razrednom starešini kada im je potrebna pomoć za rešavanje nekog problema u školskoj zajednici, jer, kako kažu, "često od toga ne bude ništa". Za školu se neki konflikti među učenicima često nebitni, iako upravo ti konflikti mogu rezultirati pojavom brojnih, ozbiljnijih problema ili možda već predstavljaju važne probleme za učenike. Edukatori podstiču učenike da ne okreću leđa ovakvim problemima, da utiču svojim znanjima na svoje vršnjake i da aktivno učestvuju u sprečavanju ovakvih i sličnih problema onda kada ih primete. Pored toga, učenici Škole mode i lepote žale se na račun lošeg glasa svoje škole, za koju se često govori da je previše laka, da učenici u toj školi ništa ne uče i da se tim istim učenicima pripisuju brojne negativne osobine.

Moguća rešenja i načini prevencije

Radioničarski rad kao jedan od načina prevencije diskriminacije među učenicima

Kada je reč o mogućim rešenjima ili načinima preventivnog delovanja, nastavnicima i učenicima možemo ponuditi nekoliko mogućnosti. U našem iskustvu se pokazalo da radioničarski rad sa učenicima može biti veoma produktivan i omogućiti dobre rezultate. Zbog toga, u nastavku dajemo osnovne smernice radioničarskog rada.

Najpre, pod radionicom se podrazumeva specifičan metod rada, kod koga je naglasak stavljen na proces i način rada. Cilj svake radionice je usmeravanje učesnika ka zajedničkom radu: da naučimo kako da razumemo sebe i druge, da sasaznamo nešto jedni o drugima, otkrijemo kako da rešavamo probleme koji nas muče, razrešavamo sukobe sa poznatim i nepoznatim osobama, naučimo stvari koje nigde ne možemo da naučimo, kao i da se družimo i naučimo neke nove igre.

Proces radionice započinje upoznavanjem sa karakteristikama i specifičnostima radioničarskog rada, sa pravilima radioničarsko grada, a zatim sledi zajedničko donošenje pravila u grupi. Svaka radionica ima svoje oblike i tehnike rada i načine provere njihove uspešnosti. Ono što je zajedničko za svaku radionicu, sa temom diskriminacije, ali i sa nekom drugom temom jeste aktivno delovanje pojedinca, raznovrsnost komunikacije, poštovanje različitosti, razvoj tolerancije i međusobnog poštovanja, razmena ličnog iskustva i pozitivnog autoriteta. Preporučljiv broj učesnika jedne radionice (koja obično traje 1 i po do 2 sata) je između 15 i 25. Radionice se mogu primenjivati na svim uzrastima, ali i kod svih tema, način rada i uopšte dinamika se prilagođava uzrasnim razlikama.

Vrste radionica:

1. Kreativne radionice – razvijanje stvaralačkog mišljenja i izražavanja (dramske, likovne, muzičke i druge radionice)
2. Edukativne radionice – čiji je osnovni cilj saznanje. Podvrste edukativnih radionica su:
 - a) Kognitivne radionice – sticanje konkretnih znanja i veština.
 - b) Preventivne radionice - sticanje saznanja o sebi i drugima. Usmerene su na razvoj ličnosti, upoznavanje sa emocijama, potrebama i sl.
 - c) Radionice za konstruktivno rešavanje konflikta – razvijanje socijalnih veština neophodnih za konstruktivno rešavanje konflikata.

Vrste igara u radionici

Uvodne igre

1. Igre predstavljanja i upoznavanja – gde učesnici imaju priliku da saznaju nešto više o drugim učesnicima na zanimljiv način.
2. Igre zagrevanja i opuštanja – mogu da služe za zagrevanje učesnika, kao uvod u temu koja će se

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

obrađivati, ali i za uvođenje učesnika u opušteno stanje, kako bi bili prijemčiviji za nove sadržaje koji im se nude.

3. Igre za podelu učesnika – igre kojima se učesnici na zabavan i opuštajući način dele u male grupe ili parove.

Završne igre

1. Igre opuštanja – osnovni cilj ovih igara je da se učesnici opuste i zabave, kako tokom radionice kada se primeti umor, tako i na kraju radionice, da bi otišli u dobrom raspoloženju.
2. Igre “kraja” – osnovni cilj ovih radionica je da se sumiraju utisci i naučeni sadržaji na kraju radionice.
3. Igre evaluacije – igre kojima voditelj radionica dobija povratnu informaciju od učesnika o tome kako su se osećali i kako su im se svidеле radionice.

Samostalne igre

Igre koje mogu da se rade i na početku, i tokom, i na kraju radionice. Njihov cilj je da predstavе samu temu koja se na radionici obrađuje.

Tehnike radioničarskog rada su:

- crtanje, oblikovanje
- vođena fantazija
- akvarijum
- vajanje
- igre

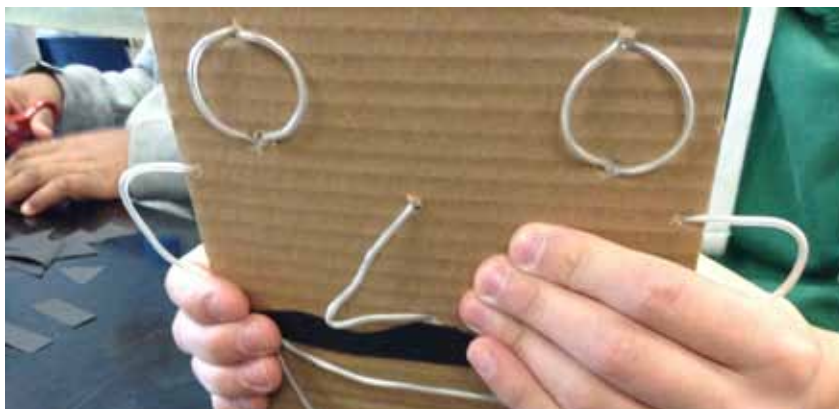
Oblici aktivnosti u radionici su:

1. simultana individualna aktivnost
2. rad u parovima
3. rad u malim grupama
4. grupna diskusija, podvrsta brainstorming ili mozgalica

5. razgovor u krugu
6. kreativne aktivnosti – izrada crteža i predmeta

Struktura radionice:

1. Uvodna igra
2. Glavna aktivnost
3. Diskusija
4. Izlazna igra
5. Evaluacija

Pravila radioničarskog rada

Da bi rad učesnika i voditelja radionica bio lakši, neophodno je definisati nenametljiva pravila u dogovoru sa učesnicima koja se moraju poštovati. Pravila se uvode na početku rada grupe, a voditelji i učesnici se na njih pozivaju kada bivaju prekršena. Neophodno je da ona budu jasna, formulisana tako da se opisuju poželjna, a ne nepoželjna ponašanja. U zavisnosti od ciljeva i sadržaja svake konkretne radionice mogu se uvesti i dodatna pravila.

Osnovna pravila radioničarskog rada su:

1. Pravilo kruga – na radionici se uvek sediu krugu. Tako se učesnici i voditelji bolje vide i čuju.
2. Pravilo “dalje” – ukoliko neko ne želi da, iz nekog razloga, učestvuje u trenutnoj aktivnosti, može da kaže “dalje”.
3. Pravilo slušanja – od učesnika se očekuje da pažljivo slušaju jedni druge.
4. Pravilo učestvovanja – svi učestvuju, nema posmatrača.
5. Pravilo poštovanja dogovorenog vremena- svi poštuju dogovoreno vreme za rad. Nema kašnjenja, niti izlaska u toku radionice (ko zakasni na radionicu, dužan je da otpeva nešto pred grupom).
6. Posebna pravila (raspored pauza, zebrana korišćenja mobilnih telefona, itd).

Saveti za voditelje radionica

1. Voditelj stvara atmosferu poverenja i prihvatanja, bez procenjivanja i kritike;
2. Svi prisutni ravnopravno učestvuju, a to znači da i voditelji i učesnici saopštavaju svoja lična iskustva;
3. Naglasak je na procesu kojim se dolazi do rešenja, a ne samo na ishodu;
4. Voditelj usmerava učesnike u samostalnom traganju ka mogućim rešenjima;
5. Voditelj ohrabruje svakog učesnika da iznese svoja iskustva i razmišljanja i da na taj način učestvuje u radu grupe;
6. Ukoliko neko ne želi da učestvuje u nekoj aktivnosti, voditelj poštuje takvu odluku;
7. Od voditelja se očekuje da ima razvijenu sposobnost slušanja, da otvoreno prima i uvažava ono što mu učesnici saopštavaju;
8. Voditelj vodi računa o terminologiji koju koristi, jasnosti govora i uvek proverava da li su učesnici razumeli.

Razvijanje veština adekvatne komunikacije, kontrole ponašanja i regulacije emocija kao jedan od načina prevencije diskriminacije među učenicima

Napominjemo da je u radu korisno imati u vidu važnost određenih veština koje se tiču ponašanja, komunikacije i regulacije sopstvenih osećanja. Razvijanjem ovih veština kod svih članova školske zajednice može samo povoljno uticati na uslove za rast i razvoj omladine. Reč je o sledećim veštinama.

Razvijanje socijalnih veština – Odvija se usled sticanja iskustva u socijalnim odnosima, putem komunikacije sa drugim ljudima, pri čemu ključnu ulogu imaju doživljaji i tumačenje neke društvene situacije ili nekog iskustva, obzirom na to da direktno utiču na misli, stavove, emocije i ponašanje osobe.

Razvijanje veština rešavanja socijalnih problema – Reč je, dakle, o veoma složenom procesu koji uključuje veliki broj poznatih, ali i nepoznatih faktora. Uglavnom zahteva delovanje više društvenih perspektiva, od kojih svaka ostvaruje svoj efekat, kontinuirano i na dugoročnom planu. Kada govorimo o rešavanju problema koji su produkt našeg ličnog ponašanja neophodno je razmisliti o svim alternativnim rešenjima, truditi se predvideti posledice svojih postupaka, izabrati odgovarajuće rešenje na taj način upravljati vlastitim ponašanjem kako bi se postigao odgovarajući cilj.

Razvijanje empatije – Empatija je sposobnost da doživimo osećanje druge osobe. Empatija sa osobom koja pati, koja je izložena nasilju i diskriminaciji, ima za cilj da nadjača agresivni impuls počinioca nasilja i da zaustavi maltretiranje, ali i da podstakne svedoke da stanu u odbranu ugrožene osobe, upravo zbog toga što predstavlja prenošenje doživljaja patnje sa osobe koja direktno pati na sve ljude iz njene neposredne okoline. Programi koji se bave razvijanjem empatije, sadrže tri ključne komponente koje treba razvijati, a to su: prepoznavanje vlastitih i tuđih osećanja, stavljanje u poziciju drugog (učići u „tuđe cipele“) i ispoljavanje osećanja prema drugome.

Kontrola besa – Problem sa kontrolom besa imaju i agresori, počinioci nasilja, ali i objekti agresije, odnosno oni koji su ugroženi od strane agresora. Ugroženi imaju problem jer ne znaju kako da izraze bes, tugu, osećanje bespomoćnosti, dok agresori ne umeju da kontrolišu i upravljaju svojim besom. Korisno je da obe strane nauče da je najbolje rešenje biti asertivan, što znači boriti se za svoja prava, a pritom ne ugroziti prava drugih ljudi. Ugroženi bi trebalo da rade na smanjenju svoje pasivnosti, kao i na povećanju slobode ličnog izražavanja, a agresori bi trebalo da rade na smanjenju, kanalisanju i kontrolisanju svoje agresivnosti.

Dakle, prevencija nasilja i diskriminacije obuhvata rad sa ugroženima, ali i sa agresorima, rad sa vršnjacima, rad sa odraslima koji su u neposrednom kontaktu sa decom. Promene u nastavnom sadržaju, programi i edukacije namenjene osobama zaposlenim u javnim i državnim ustanovama, uticaj i doprinos medija (štampani, elektronski, audio-vizuelni) imaju značajnu ulogu u smanjenju (kao i povećavanju) nasilja i diskriminacije nad različitim pojedincima, grupama, zajednicama... Oni utiču na formiranje pozitivnih vrednosti, afirmaciju ljudskih prava, kao i na podizanju tolerancije i nenasilnih sadržaja.

Saveti za učenike

Učenicima možemo ponuditi sledeće mogućnosti kada im je potrebno da se zaštite od diskriminacije u školi:

1. Potražiti pomoć od razrednog starešine, profesora, pedagoga i psihologa.
2. Iznesite problem na odeljenskim časovima, nastavničkom veću ili đlačkom parlamentu da bi svi pripadnici školske zajednice bili upoznati sa pojavom i kako bi učestvovali u sprečavanju diskriminacije.
3. Ukoliko škola ne bude reagovala u zaštiti od diskriminatora nakon pokretanja vaspitno- disciplinskog postupka, pomoć možete potražiti van škole, od prosvetnih inspektora, savetnika nezavisnih institucija, organizacija civilnog društva, itd.

PASIVNOST, ĆUTANJE, ODNOSNO NEPREDUZIMANJE MERA ZA SPREĀAVANJE PONAŠANJA KOJE PREDSTAVLJA DISKRIMINACIJU, KAO I NJEGOVO IGNORISANJE JE ISTOVREMENO I OPRAVDAVANJE, POJAĀAVANJE I ŠIRENJE DISKRIMINACIJE!!!

NAŠA ZAJEDNIČKA RAZLIKA!

Šta dalje?

S obzirom na to da je postignuta uspešna saradnja kako sa stručnim i nastavnim osobljem tako i sa učenicima, otvorene su mogućnosti za dalji rad i umrežavanje više srednjih škola na osnovu saradnji sa osobljem. S druge strane, stvorila bi se mreža mladih ljudi koji bi širili stečena znanja i prenosili sopstvena iskustva na svoje vršnjake. Takođe, moguće je organizovanje zajedničkih vannastavnih aktivnosti tokom kojih bi učenici isticali sopstvena interesovanja i vrednosti i na taj način bogatili iskustva vršnjaka i pospešili međusobnu komunikaciju. Ovakav način rada omogućava interaktivno upoznavanje i saradnju među mladima, kao i povećanje stepena tolerancije prema različitostima. Na kraju, ne može se poreći da iz ovog projekta proističu brojne ideje koje se mogu realizovati nekim budućim projektima, što je veoma značajno jer podstiče dalji rad na problemu i stvara uslove za formiranje aktivnije uloge mladih ljudi u cilju poboljšanja kvaliteta života u lokalnoj zajednici.

ZAKLJUČAK

Neizostavni deo našeg rada je bio i osvrtanje na dosadašnje rezultate nekih istraživanja i projekata koji su se bavili problemom diskriminacije i njemu bliskim problemima. Pa tako, podaci u okviru projekta “Promocija antidiskriminatornog ponašanja i prakse”, realizovanog od strane Helsinškog odbora, u našoj zemlji, pokazuju da se čak u 90% slučajeva diskriminacije ne prijavi, što znači da žrtve ostaju nezaštićene, a diskriminatori ostaju nesankcionisani. Ovo proizilazi, pre svega, iz nedovoljne informisanosti mladih ljudi o samom pojmu diskriminacije i o mogućnostima za smanjenje iste putem Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, koji ima ulogu organa nadležnog za sprovođenje Zakona o zabrani diskriminacije. Istraživanje sprovedeno od strane CeSID – a, UNDP – a i Poverenika za zaštitu ravnopravnosti pokazuje da je samo 7% javnosti, na nivou cele Srbije, upoznato sa ulogom Poverenika za zaštitu ravnopravnosti. S druge strane, izveštaj Helsinškog odbora o projektu “Promocija antidiskriminatornog ponašanja i prakse” pokazuje da nastavno osoblje ne uzima mnogo udela u informisanju učenika o pojmu diskriminacije jer ne postoji dovoljno vremena. Učenici, pak, izveštavaju da od nastavnika ne čuju o pojmu diskriminacije jer “to nije tema”, “gledaju samo svoj predmet”, “nemaju vremena”. Istraživanje sprovedeno na lokalnom nivou, uključeno u Strategiju o bezbednosti mladih Grada Niša pokazuje da od 415 ispitivanih mladih ljudi njih 17% smatra nasilje velikim problemom, a njih 41% je prisustvovalo tuči među vršnjacima. Takođe, 17% mladih usaglasilo su se da je neinformisanost jedan od glavnih problema.

Iz ovih razloga je organizacija i realizacija projekta “Naša zajednička razlika” bila u službi kontinuirane i višesmerne edukacije mladih ljudi i podizanja svesti o potencijalu svih mladih ljudi u lokalnoj zajednici, koji bi svojim učešćem u rešavanju problema diskriminacije i manjka tolerancije doprineli povećanju produktivnosti i saradnje. Na osnovu naših iskustava, u radu na realizaciji ovog projekta, zaključujemo da smo bili uspešni u postizanju postavljenih ciljeva. Uspeli smo da informišemo značajan deo populacije o brojnim aspektima problema diskriminacije. Takođe, činjenice koje proizlaze iz naših rezultata ukazuju na to da je postignuto angažovanje mladih u lokalnoj zajednici koje se ogleda kroz njihovu spremnost da aktivno učestvuju u rešavanju problema. Povrh toga, postignuta je uspešna saradnja sa nastavnim osobljem i stručnim saradnicima koji su pokazali priličnu zainteresovanost za dalji zajednički rad.

Ono što je najvažnije je povećanje svesti kod mladih o mogućim načinima prevencije diskriminatornog ponašanja. Samim tim što je koordinatorski tim projekta nastojao da kroz praktične primere ukaze učenicima na mehanizme nastajanja predrasuda i stereotipa, otvoren je put njihovom osvešćivanju. Na radionicama je među učenicima vladala kohezija i osećanje zajedništva i onda kada je bilo vrlo oprečnih stavova, a sve to navodi na zaključak da je pređašnji radioničarski rad sa njima bio uspešan, te da je svaki drugi, novi, dobrodošao.

Bitno je istaći da je zapažena izuzetna ažurnost mladih, želja za radom na sebi i visoka produktivnost i inovativnost ideja, a što svakako može dovesti do poboljšanja celokupne atmosfere za afirmaciju mladih iz osetljivih društvenih grupa.

